

**Jelena Vapa Tankosić
Vladimir Medović
Radivoj Prodanović**

Co-funded by the
European Union

Izveštaj sa studentske debate

„Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi”

Novi Sad, januar 2026. godine

This report is the result of the research within the project Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Autori:

Prof. dr Jelena Vapa Tankosić

Prof. dr Vladimir Medović

Prof. dr Radivoj Prodanović

This report is the result of the research within the project Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

S A D R Ź A J

1. OPŠTI PODACI	3
2. UVOD U DEBATU	5
2.1. Izveštaj sa priprema za studentsku debatu	5
2.2. Selekcija i obuka kandidata	6
3. IZVEŠTAJ O STUDENTSKOJ DEBATI „EVROPSKE ODRŽIVE VREDNOSTI U OBLASTI ŽIVOTNE SREDINE I POLJOPRIVREDE: PRENOS DOBRIH PRAKSI”	9
4. PREZENTACIJE I ARGUMENTI UČESNIKA NA STUDENTSKOJ DEBATI „EVROPSKE ODRŽIVE VREDNOSTI U OBLASTI ŽIVOTNE SREDINE I POLJOPRIVREDE: PRENOS DOBRIH PRAKSI”	39
5. FOTO KONKURS „ZAŠTITIMO BIODIVERZITET – EUVALUESEAP“	74
6. PRILOZI.....	76
A. Pozivno pismo za učešće u studentskoj debati „ <i>Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi</i> ”	
B. Agenda – dnevni red	
C. Lista prisustva	
D. Upitnik za povratne informacije	
E. Obrazac i kriterijum za ocenjivanje debate	
F. Fotografije sa održane studentske debate „ <i>Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi</i> ”	

1. OPŠTI PODACI

Ovaj događaj u vidu studentske debate “Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi” je organizovan u okviru aktivnosti Žan Monea Modula sa temom „Evropske održive vrednosti u politikama zaštite životne sredine i poljoprivrede“ na Univerzitetu Privredna akademija u Novom Sadu.

Studentska debata „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi” su deo aktivnosti projekta Erasmus + programa Evropske unije Žan Monea Modula, koji ima za cilj promovisanje visokih standarda u nastavi i istraživanju u oblasti studija Evropske unije. Projekat je usmeren ka sticanju znanja o savremenim merama, koje su neophodne za razvoj aktivnosti za zaštitu životne sredine i koje doprinose jačanju konkurentnosti naše poljoprivrede. Žan Mone modul „Evropske održive vrednosti u politikama zaštite životne sredine i poljoprivrede“ obuhvata najnovija istraživanja, kao i prenos znanja, posebno za one studente, koji žele da prodube svoja znanja u oblasti studija Evropske unije, o primeni održivih vrednosti i razumevanja budućih obaveza Republike Srbije, koje proističu iz pregovora u okviru poglavlja 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj i poglavlja 27 – Životna sredina i klimatske promene.

Proučavanjem modela zaštite životne sredine i zajedničke poljoprivredne politike EU, kao i ekonomskih, društvenih i ekoloških aspekata održivog razvoja, ovaj modul doprinosi boljem razumevanju budućih obaveza Republike Srbije, koje proističu iz procesa evropskih integracija, posebno u oblastima obuhvaćenim Poglavljem 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj i Poglavljem 27 – Životna sredina i klimatske promene. Poseban segment događaja biće i foto konkurs „Zaštitimo biodiverzitet – EUVALUESEAP“, namenjen studentima i amaterima, čiji će najuspešniji radovi biti predstavljeni na web-sajtu projekta.

“Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi” - studentska debata je otvorena za studente svih nivoa studija Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu. Debata je otvorena za studente osnovnih, master i doktorskih studija Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu i ima za cilj da podstakne njihovo aktivno učešće u razmeni

ideja i stvaranju predloga, koji mogu doprineti razvoju održive poljoprivrede, očuvanju životne sredine i boljem razumevanju evropskih politika.

Događaj organizuju rukovodilac projekta prof. dr Jelena Vapa Tankosić, saradnici na projektu prof. dr Vladimir Medović i prof. dr Radivoj Prodanović. U organizaciji učestvuju članovi univerzitetskih istraživačkih grupa i nastavno osoblje, koje svoj rad usmerava na jačanje znanja studenata o evropskim politikama u oblasti poljoprivrede i zaštite životne sredine.

Opšti cilj ove aktivnosti je doprinos procesu evropskih integracija kroz podizanje svesti, razmenu znanja i promociju evropskih održivih vrednosti, koje su temelj budućeg razvoja poljoprivrede, ruralnih zajednica i zaštite životne sredine u Republici Srbiji. Glavna svrha ove debate je prikupljanje originalnih ideja i predloga za postavljanje temelja za proučavanje EU modela očuvanja životne sredine, uz promovisanje principa održivog razvoja poljoprivrede i njegove održive ekonomske, društvene i ekološke vrednosti.

Teme koje su obrađene na studentskoj debati „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi” su sledeće:

- 1. Zaštita biodiverziteta u Srbiji – nacionalni prioritet ili evropska obaveza?**
- 2. Da li IPARD program dovoljno podstiče primenu agroekoloških mera u poljoprivredi Srbije?**
- 3. Zeleni dogovor EU i njegov uticaj na poljoprivredne politike Republike Srbije**
- 4. Održivi razvoj sela – da li Srbija može usvojiti primere dobre prakse iz EU?**
- 5. Primena EU direktiva o otpadu u Srbiji: izazovi i ograničenja**
- 6. Održiva poljoprivreda kao rešenje za klimatske promene: realnost ili ideal**

2. UVOD U DEBATU

Debata je usmena, formalna diskusija, koja se temelji na strukturisanom iznošenju argumenata. Svrha debate je razvijanje kritičkog mišljenja i razvijanje sposobnosti racionalnog razmišljanja, posmatranja situacije iz različitih pozicija.

Studentske debate su jedan od najboljih načina za podsticanje kritičkog mišljenja, angažovanja studenata i doprinose motivaciji i ohrabrenju mladih da se uključe u društvo i aktivno učestvuju u njemu. Rasprave i razmena mišljenja ozbiljno utiču i oblikuju studentski lični i profesionalni aspekt i sve više čine jak oslonac obrazovnog sistema. Studenti uče kako oblikovati uverljiv, odmeren argument i vežbaju veštinu aktivnog slušanja.

2.1. Izveštaj sa priprema za studentsku debatu

Studentska debata „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi” je organizovana u skladu sa procedurom, koja je u skladu sa pravilima i strukturom debate timova sa jasno određenim ulogama. Ovaj tip debate ima za cilj da tim brani tvrdnju/temu, koja je odabrana i gde su studenti unapred informisani o njima. Učesnici debate brane i zastupaju dodeljene stavove i tako se uče braniti i zastupati svoje i suprotne stavove. Drugi cilj ovakvog, fiksnog tipa debate jeste da podučava studente da razmišljaju o problemu ili temi sa različitih aspekata i da budu otvoreni za različita mišljenja. Lično mišljenje nije toliko važno, nego zajedničko učešće i nastup tima. Vreme za raspravu je 20 minuta, a za pripremu je 40 minuta.

Učesnici debate su dobili preliminarne stručne informacije:

- a) putem učešća u akademskim kursevima u okviru aktivnosti Žan Monea Modula (eng. Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP);
- b) o procesu i pravilima održavanja studentske debate u malim grupama (3 – 10 članova);

Osnovna pravila, koja treba slediti svaki debater:

1. Takmiče se zajedno uvek dve ekipe.
2. Teme/tvrdnje o kojima se debatuje su unapred raspodeljene.
3. Za svaku debatu je određeno ograničeno vreme (10 min po timu).
4. Pre svake debate postojalo je određeno vreme za pripremu timova.
5. Celom debatom upravlja moderator. Debateri mogu govoriti samo ako im moderator dao reč.
6. Debatni tim ocenjuje žiri, koji odlučuje o pobedniku.

c) o glasanju nakon iznošenja argumenata ZA i PROTIV.

d) o ulozi profesora u vidu fasilitatora, koji mora biti pripremljen i upućen u teme, koji vodi i učestvuje u debati.

2.2. Selekcija i obuka kandidata

Pre održavanja debate, aktivnost je započela selekcijom kandidata sa Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

Svi zainteresovani kandidati za takmičenje (studenti osnovnih i master studija) Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, koji su iskazali interesovanje za učešće u studentskoj debati, su svoje učešće prijavili do 20. decembra 2025. godine.

Na prvom, pripremnom sastanku 22.12.2025.godine, kandidati su informisani o programu i datumu održavanja debate. Vršeni su preliminarne razgovori i anketiranje o poznavanju tema, koje su određene za takmičenje. Na ovom prvom sastanku formirani su mali timovi, kao preliminarne aktivnost, koja je omogućila studentima da pripreme svoja učešća u debati. Kandidati su bili upoznati sa pravilima, odnosno propozicijama debate. Predočena im je struktura debate, pravila, sistem bodovanja, kao i teme. Pripreme su trajale 120 minuta i bile su podeljene u dva dela.

Prvi deo se odnosio na teme, koje su odabrane za raspravu, njihovu obradu i istraživanje, a drugi deo bio je vezan za debatne tehnike i veštine prezentacije tokom debate. Veoma je važno bilo dobro se pripremiti i dobiti što više informacija za svaku temu, te su se pripreme odvijale temeljno i posvećena im je velika pažnja. Studentima je posebno potenciran značaj tri principa, koja su ključna za uspeh debate:

- poštovanje protivnika,
- pažljivo slušanje protivnika,
- reagovanje na rečeno.

Studenti su vežbali diskusiju kroz pripremne debate. Nakon debatovanja studenti su dobili povratnu informaciju o kvalitetu svojih argumenata i prezentacije i smernice šta da poboljšaju u svom nastupu i izlaganju. Nakon tri pripremna časa te nedelje, koja su studenti pohađali, održana je debata eliminacije nakon koje su eliminisani najslabiji kandidati, te je nastavljeno sa obukom onih koji su preostali.

U debati je važno da učesnici daju jedni drugima prostora za izražavanje, tj. jači govornici da daju prostor slabijim govornicima. Što više učesnika iz ekipe tokom debatnog turnira dobije reč, to je garantovano bolja ocena, odnosno kvalitetnija debata. Svi učesnici tima treba aktivno da učestvuju u debati. Takođe, kandidati vežbaju pravljenje i osmišljavanje taktike debate. Iz ponašanja učesnika moglo se primetiti da li ekipa ima pripremljenu taktiku ili slučajno govori onaj koji ima reč. Pripremljena taktika se uvek isplati, a, takođe, se i pozitivno ocenjuje i visoko vrednuje. Neophodno je uvek imati na umu da je uspešna debata, ona koja daje najviše mogućih pogleda na stvari. U suprotnom, gubi se smisao debate. Jedan od najvažnijih elemenata debate jeste argumentacija. Kandidati uče da naprave što bolju argumentaciju na zadate teme i izlaganja. Takođe, za sve argumente mora se naći odgovarajući trenutak. Potrebno je pratiti šta se događa u debati, kako se razvija i kakav je njen smer. Uvek treba pomno pratiti argumente drugih debatera i pokušati pretpostaviti pravac njihovog razmišljanja i kakve argumente i koju vrstu argumenata za odbranu će koristiti. Pošto nemaju svi argumenti jednaku težinu, bolje je imati manje jačih argumenata, nego više slabijih.

Tri najjača argumenta treba koristiti u različito vreme, kako bi imali jači efekat. Drugim najjačim argumentom debata se otvara, a onda tokom rasprave koristi slabiji argument, na čije nedostatke se protivnici neće koncentrisati. Na kraju debate koristi se najjači argument, kada se uglavnom odlučuje o pobedi, tako da suprotna strana nema prostora za reakcije. Otvaranje debate najjačim argumentom jeste primamljivo, ali može ugroziti debatu, navesti da u daljem toku debate neće biti ništa značajnije rečeno, a nakon rasprave će biti samo ponovljeno ono što je navedeno.

Tokom priprema, vežba se i veština uverljivosti izlaganja, ovladavanje i pravilno korišćenje govora tela i vrše simulacije debate (kandidati se uče poštovanju vremena, koje im je na raspolaganju i ostalih pravila takmičenja).

Studenti su radili na različitim sadržajima, koji su služili kao priprema za studentsku debatu, u okviru svojih redovnih kurseva, razvijajući određene participativne aktivnosti, kako bi generisali neke preliminarne predloge. Primenjeno je iskustvo i znanje o evropskim vrednostima u zaštiti životne sredine i poljoprivredi, kako bi se promovisala deliberativna dinamika. Nakon toga pripreme su uspešno okončane i studenti spremni dočekuju takmičenje.

3. IZVEŠTAJ O STUDENTSKOJ DEBATI „EVROPSKE ODRŽIVE VREDNOSTI U OBLASTI ŽIVOTNE SREDINE I POLJOPRIVREDE: PRENOS DOBRIH PRAKSI”

Nakon što su preliminarne aktivnosti selekcije i treninga studenata obavljene, studentska debata „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi” je održana na Univerzitetu Privredna akademija u Novom Sadu u Amfiteatru Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, 21. januara 2026. godine. Ovaj događaj je, takođe, bio otvoren za zainteresovanu javnost, koja želi da učestvuje, ne samo za studente Univerziteta.

Datum: 21. januar 2026. godine

Format: uživo

Jezik: srpski

Učesnici: studenti osnovnih i master studija Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu i Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe u Novom Sadu.

Ceo događaj je trajao četiri časa, sa početkom u 11.00 časova.

Učesnici su bili studenti podeljeni po svakoj temi u 2 grupe ZA i PROTIV, koje su činile minimum 2 studenata po grupi.

Profesori (prof. dr Jelena Vapa Tankosić, saradnici na projektu prof. dr Vladimir Medović i prof. dr Radivoj Prodanović) radili su u svojstvu fasilitatora sa svakom od grupa. Oni su:

- zauzeli strateški i sveobuhvatan pogled na rešavanje problema i procese donošenja odluka i birali specifične metode, koje odgovaraju potrebama grupe i zadacima;
- podržali društvene i kognitivne procese grupe, podstičući članove grupe da usredsrede svoju pažnju na suštinska pitanja;
- svi članovi grupe imali su poverenje u njih kao neutralnoj stranci, koja nema pristrasnosti ili interesa u ishodu debate;

- pomagali su grupi da razume tehnike, koje se koriste i omogućili da poboljša sopstvene procese rešavanja problema.

Studenti su debatovali na šest različitih tema, sa argumetima ZA i PROTIV i to:

1. *Zaštita biodiverziteta u Srbiji – nacionalni prioritet ili evropska obaveza?*
2. *Da li IPARD program dovoljno podstiče primenu agroekoloških mera u poljoprivredi Srbije?*
3. *Zeleni dogovor EU i njegov uticaj na poljoprivredne politike Republike Srbije*
4. *Održivi razvoj sela – da li Srbija može usvojiti primere dobre prakse iz EU?*
5. *Primena EU direktiva o otpadu u Srbiji: izazovi i ograničenja*
6. *Održiva poljoprivreda kao rešenje za klimatske promene: realnost ili ideal*

Studentima je bilo omogućeno da koriste sva znanja, koja su stekli na predmetnim kursovima. Svi članovi grupe (tima) su debatovali na zadatu temu i izneli argumente ZA ili PROTIV, a svaki tim imao je 10 minuta da sumira glavne zaključke donesene u njihovim grupama i iznese argumente.

U naznačenom periodu, od 20 minuta, timovi su debatovali na zadatu temu i izneli argumente ZA ili PROTIV i potom je izvršen proces glasanja.

Moderator studentske debate bila je Minja Tanasković, zaposlena u marketing odeljenju Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, koja se postarala da se debata održi u skladu sa pravilima i ispuni sve zadate ciljeve.

Žiri su činili: prof. dr Zoran Pavlović, prorektor Univerziteta Privredna akademija i redovni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu; Katarina Soleša, asistent na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu i Tamara Krstić, marketing menadžer Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

Svi timovi su detaljno argumentovali svoja gledišta. O svakom argumentu se raspravljalo do pola sata. Kada je predviđeno vreme isteklo, proces glasanja se odvijao za svaki zaključak. Zaključci su „prihvaćeni” ili „odbaćeni” u svetlu principa proste većine.

Proces glasanja

Cilj glasanja je da se što je objektivnije moguće ocene nastupi i proglase pobednici. Činjenica je da svaki član žirija ocenjuje drugačije aspekte od svojih kolega. To uvek zavisi od nekoliko faktora: stručnosti, iskustva, ali delimično i od ličnih afiniteta. Publika tokom takmičenja izražava svoje mišljenje, ali njeno mišljenje neće biti vrednovano u vidu bodova i žiri njihovu ocenu ne uzima u obzir. Glasanje je namenjeno isključivo da se publika aktivno uključi u proces, ali ne i da utiče na odluku. Tročlani žiri je glasao i svojim glasanjem doneo odluku o pobedniku.

Debatu ocenjuju 3 sudije, članovi žirija, koji analiziraju debatu na osnovu pruženih argumenata debatnih strana. Svako od njih glasa bez ikakvog spoljnog uticaja.

Sudije donose odluke, koje se mogu osporiti i preispitati. Svaki sudija, tj. član žirija dobio je po jedan obrazac za ocenjivanje debate.

Ocenjivanje svakog govornika vrši se u skladu sa „*World Universities Debate Championships Standards*“, kao u nastavku:

- **Odlično: od 91 do 100 bodova**

Prema ovom ocenjivanju govornik je tokom debate pokazao odlične sposobnosti, ispunjavajući većinu kriterijuma za ocenjivanje. Istovremeno, nije imao značajnih nedostataka u debati;

- **Vrlo dobro: 81 – 90 bodova**

Govornik je tokom debate pokazao veoma dobre osobine, ali je imao nekoliko manjih nedostataka;

- **Prosečno: 71 – 80 bodova**

Govornik je tokom debate pokazao sposobnosti, ali je imao nekoliko značajnih nedostataka;

- **Ispod proseka: 61-70 bodova**

Ekipa ima probleme i poteškoće u debatnim sposobnostima;

- **Slabo: 51 – 60 bodova**

Veoma veliki problemi u debatnim sposobnostima.

Nakon održane studentske debate, svim učesnicima je podeljen upitnik o povratnim informacijama, kako bismo dobili njihova mišljenja o studentskoj debati.

Tema 1: „Zaštita biodiverziteta u Srbiji – nacionalni prioritet ili evropska obaveza?

Tim 1. Argumenti ZA

Članovi tima: Jovana Jarić i Uglješa Barać, studenti 3. godine studijskog programa „Poslovna ekonomija i finansije“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Studenti Tima 1 su predstavili svoje argumente u korist tvrdnje da je zaštita biodiverziteta u Republici Srbiji nacionalni prioritet i dokaz odgovornosti prema budućim generacijama. Studentkinja Jovana Jarić istakla je da biodiverzitet obuhvata raznolikost gena, vrsta i ekosistema i predstavlja temelj svih prirodnih procesa – od oprašivanja biljaka do regulacije vode i klime. Kada se ova raznovrsnost smanjuje, priroda postaje manje otporna na promene, što direktno utiče i na čoveka. Zbog toga je očuvanje biodiverziteta pitanje opstanka. Srbija je jedna od biološki najbogatijih zemalja u Evropi, sa više od 44 000 poznatih vrsta biljaka, životinja i mikroorganizama. Iako Zakon o zaštiti prirode prepoznaje prirodu kao dobro od opšteg interesa i postoji razvijen sistem zaštićenih područja, zakoni imaju efekta samo ako se primenjuju u praksi i ako postoji dovoljno svesti o njihovoj važnosti.

Geografski položaj Srbije, na susretu panonskog, alpskog i balkanskog regiona, stvorio je jedinstvene ekosisteme i veliki broj endemskih vrsta. Evropska unija kroz Poglavlje 27 pomaže republici Srbiji da uskladi propise sa evropskim standardima, ali suština nije u formalnim obavezama već u shvatanju da je zaštita prirode uslov za dugoročni razvoj i dobrobit stanovništva. U tom kontekstu, mreža Natura 2000 predstavlja veliku priliku, jer omogućava zaštitu najvrednijih prirodnih područja uz održivo korišćenje resursa i pristup evropskim fondovima, što istovremeno štiti prirodu i jača lokalne zajednice.

Studentkinja Jovana Jarić je rekla da primeri, kao što su Rezervat Uvac sa uspešnom zaštitom beloglavog supa, Nacionalni park Tara sa stabilizacijom šumskih ekosistema i populacije

medveda, i Đerdap sa unapređenim upravljanjem i edukacijom posetilaca pokazuju da Republika Srbija aktivno pokušava da poveže ekonomski razvoj sa očuvanjem prirodnog bogatstva.

Student Uglješa Barać je naveo da glavni razlozi za temu „Zaštita biodiverziteta u Srbiji – nacionalni prioritet ili evropska obaveza?“ jasno pokazuju da očuvanje prirode prevazilazi formalne zahteve EU i postaju pitanje nacionalnog interesa. Priroda donosi značajne ekonomske koristi, jer omogućava razvoj ekoturizma, organske poljoprivrede i drugih zelenih industrija, dok zdravi ekosistemi čuvaju zemljište, smanjuju troškove sanacije zagađenja i predstavljaju najveći prirodni kapital države. Zaštita biodiverziteta direktno utiče na kvalitet života, zdravlje stanovništva i otpornost zemlje na klimatske promene. Važnu ulogu imaju i građani – kroz edukaciju, ekološke akcije i volonterske programe, gde se podiže svest o značaju prirode, a zakoni postaju praktično primenjivi u svakodnevnom životu. Evropske obaveze svakako ubrzavaju reforme, ali ključnu ulogu ima motivacija Srbije da sama izgradi stabilan i održiv sistem zaštite životne sredine, nezavisan od spoljnog pritiska. Očuvanje prirodnog bogatstva podiže međunarodni ugled zemlje i privlači zelene investicije, dok ulaganje u ekološke projekte i obnovljive izvore energije donosi i reputacionu i finansijsku korist.

Republika Srbija je bogata biodiverzitetom, koji je deo njenog identiteta, a zaštita prirode obezbeđuje i ekonomske prednosti kroz održivi turizam i proizvodnju organske hrane. Zbog svega toga, očuvanje biodiverziteta nije samo evropska obaveza, već nacionalna dužnost i ulaganje u budućnost, radna mesta i zdravu životnu sredinu. Prava snaga zaštite dolazi iz svesti i odgovornosti samog društva – Srbija treba da čuva prirodu zato što želi, a ne zato što mora.

Nakon iscrpnog izlaganja Jovane i Uglješe, publika je pokazala veliko interesovanje za praktičnu primenu zaštite prirode u uslovima ekonomskih pritisaka.

Pitanje iz publike: *"Naveli ste da zaštita biodiverziteta donosi ekonomske koristi kroz ekoturizam. Međutim, kako pomiriti zaštitu netaknute prirode sa sve većim pritiskom investitora za gradnju minihidroelektrana ili turističkih kompleksa u zaštićenim područjima?"*

Odgovor (Jovana Jarić): *"To je upravo ključna tačka gde 'nacionalni prioritet' mora da nadvlada kratkoročni profit. Zakon o zaštiti prirode mora biti iznad lokalnih interesa. Primeri koje smo naveli, poput Tare, pokazuju da je moguće imati turizam, koji ne uništava staništa, već ih koristi*

kao svoju osnovnu atrakciju. Održivo korišćenje znači da resurs trošimo tako da on ostane i za buduće generacije."

Pitanje iz publike: *"Jovana, pomenuli ste mrežu Natura 2000. Da li će njeno uvođenje u Srbiji značiti zabranu svake ekonomske aktivnosti na tim područjima, što bi moglo oterati lokalno stanovništvo?"*

Odgovor (Jovana Jarić): *"Naprotiv, Natura 2000 nije 'stakleno zvono'. To je koncept suživota čoveka i prirode. Ona podstiče tradicionalne delatnosti, poput ispaše stoke na planinskim pašnjacima, jer su upravo te ljudske aktivnosti tokom vekova održale određene ekosisteme. Evropski fondovi će kroz ovaj mehanizam zapravo subvencionisati ljude da ostanu na selu i čuvaju te predele."*

Sumirajući rezultate prve teme, prof. dr Jelena Vapa Tankosić je istakla važnost strateškog razmišljanja.

"Diskusija nam je pokazala da Poglavlje 27 i evropske integracije ne treba posmatrati kao teret, već kao 'vetar u leđa' našim sopstvenim potrebama. Jovana i Uglješa su ispravno prepoznali da je biodiverzitet Srbije naš najveći prirodni kapital. Međutim, on je i veoma krhak. Da bi zaštita postala nacionalni prioritet, ona ne sme ostati samo u udžbenicima i strategijama, već mora postati deo ekonomskih kalkulacija svakog preduzeća i svesti svakog građanina. Suština je u tome da mi ne štitimo prirodu od ljudi, već štitimo prirodu za ljude, posebno buduće generacije, u ovoj zemlji," zaključila je profesorka Vapa Tankosić.

Tim 2. Argumenti PROTIV

Članovi tima: Aleksa Jerković, student 3. godine smeru „Poslovna ekonomija i finansije“ i Kristina Stevanović, studentkinja 3. godine smeru „Ekološko inženjerstvo“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu.

Izveštaj

Tim 2 je predstavio svoje argumente protiv tvrdnje da je zaštita biodiverziteta u Republici Srbiji nacionalni prioritet. Student Aleksa Jerković naveo je da, iako Srbija ima izuzetno bogat biodiverzitet, zaštita prirode često ne funkcioniše kao rezultat dosledne i snažne državne politike, već uglavnom zbog spoljnog pritiska i obaveza u procesu evropskih integracija. Poglavlje 27 primorava republiku Srbiju da uskladi zakone sa standardima EU, pa su mnoge strategije i propisi doneti upravo zahvaljujući ovom procesu, a ne zato što je država sama prepoznala njihovu hitnost. Iako zakonski okvir izgleda razvijeno - od Zakona o zaštiti prirode, preko propisa o otpadu, do strategije biodiverziteta - primena tih zakona često izostaje. U praksi, priroda i dalje trpi posledice urbanizacije, ekspanzije rudarstva i nelegalne seče šuma, dok brojni projekti zaštite ostaju samo formalni dokumenti.

Izveštaji Evropske komisije i domaćih organizacija, poput Koalicije 27, pokazuju da je napredak spor, ponajviše zbog nedostatka kadrova, finansijskih sredstava i političke volje da se postojeća pravila zaista ispoštuju. Usklađivanje sa evropskim standardima tako postaje više deklarativno nego stvarno, a zaštita prirode ostaje nedovoljno efikasna. Slična situacija je i sa mrežom Natura 2000, čija primena u Republici Srbiji napreduje veoma sporo, jer lokalne institucije nemaju kapacitete da identifikuju i zaštite ključna područja. Bez kontinuiranog pritiska Evropske unije, ovaj proces bi verovatno bio još usporeniji.

Aleksa je, takođe, istakao da ekonomski interesi, posebno u oblastima rudarstva i energetike, često prete da nadvladaju zaštitu prirodnih resursa. Primeri poput projekta „Jadar” ili izgradnje mini-hidroelektrana na Staroj planini jasno pokazuju kako priroda može postati žrtva investicija, a da nije bilo snažnog javnog pritiska i evropskih ekoloških normi, mnoge od tih intervencija prošle bi bez ograničenja.

Studentkinja Kristina Stevanović je naglasila da je u Srbiji zaštita prirode slabo organizovana: inspekcije su nedovoljno opremljene, kazne su niske, a korupcija prisutna, pa mnoge štetne aktivnosti prolaze neprimećeno. Država često reaguje samo pod pritiskom Evropske unije, dok se stvarna briga o biodiverzitetu prepušta nevladinim organizacijama i građanskim inicijativama.

Budžetska izdvajanja za ekologiju su skromna, pa mnogi projekti zavise od međunarodne podrške. Ekološka svest građana raste sporo, a obrazovanje o biodiverzitetu je nedovoljno

zastupljeno. Većina zakona i reformi doneta je zbog evropskih zahteva, a ne zbog stvarne unutrašnje svesti o značaju prirode, i često se ne primenjuju u praksi.

Ekonomija i profit često imaju prednost nad ekologijom, saradnja između institucija i lokalnih zajednica je slaba, a zaštita prirode ostaje više deklarativna nego stvarna. Sukob interesa između razvoja i očuvanja prirode obično se rešava u korist profita.

Studentkinja Kristina Stevanović je zaključila da zaštita biodiverziteta u Srbiji funkcioniše uglavnom kao posledica spoljnog pritiska, a ne unutrašnje svesti. Da bi postala stvarna vrednost, očuvanje prirode mora biti rezultat društvene svesti, a ne samo ispunjavanje evropskih obaveza.

Nakon izlaganja Alekse i Kristine, u kojima je dominirao stav da je zaštita biodiverziteta u Republici Srbiji više "nametnuta", nego što je plod unutrašnje potrebe, publika je pokrenula provokativno pitanje o suverenitetu i prioritetima.

Pitanje iz publike: *"Ako tvrdite da je zaštita prirode prvenstveno evropska obaveza, a ne nacionalni prioritet, da li to znači da biste vi žrtvovali biodiverzitet zarad ekonomskog razvoja i rudarskih projekata, koji bi doneli novac u budžet, pod uslovom da nas Evropska unija ne pritiska?"*

Odgovor (Aleksa Jerković): *"Naš argument nije da prirodu treba žrtvovati, već da je država u praksi već žrtvuje kad god joj se pruži prilika za brz profit, a da je evropski pritisak jedina kočnica tom procesu. Mi ukazujemo na licemerje sistema, gde se zakoni donose samo da bi se štiklirale stavke u pregovorima, dok se na terenu odobravaju projekti, koji uništavaju reke i planine. Suština je da mi trenutno nemamo unutrašnju snagu da kažemo 'ne' kapitalu u ime prirode bez spoljne pomoći."*

Sumirajući izuzetno kritična izlaganja Tima 2, prof. dr Jelena Vapa Tankosić je naglasila da je svesnost o problemima prvi korak ka njihovom rešavanju.

"Aleksa i Kristina su nam izneli jednu otrežnjujuću perspektivu, koja nas podseća na to da papir trpi sve, ali priroda ne. Njihova argumentacija je jasno pokazala da samo usvajanje evropskih direktiva nije dovoljno, ako nemamo jake institucije, nekorumpiran sistem i budžet koji ekologiju ne tretira kao luksuz, već kao osnovu. Faktički, oni su nam poručili da zaštita biodiverziteta mora prestati da bude 'evropski uvoz' i postati 'domaći proizvod'. Dokle god građani i institucije

ne budu osećali da je Tara ili Stara planina njihova lična odgovornost, a ne uslov iz Brisela, mi ćemo imati samo simulaciju zaštite životne sredine," zaključila je profesorka Vapa Tankosić.

Tema 2: Da li IPARD program dovoljno podstiče primenu agroekoloških mera u poljoprivredi Srbije?

Tim 1. Argumenti ZA

Članovi tima: Sunčica Mičić, studentkinja 2. godine Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe u Novom Sadu i Ivana Trkulja, studentkinja 3. godine „Ekološkog inženjerstva“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Vladimir Medović, redovni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu

Izveštaj

Studentkinja Sunčica Mičić je sve učesnike upoznala sa pojmom i ulogom IPARD programa, koji Republici Srbiji pruža finansijsku i tehničku pomoć, kao zemlji kandidatu za članstvo u EU. U samom uvodu istakla je da mere u okviru IPARD-a modernizuju poljoprivredu, unapređuju konkurentnost poljoprivrednih gazdinstava, razvijaju ruralna područja i usklađuju standarde zemalja kandidata sa onima, koji važe u Evropskoj uniji (posebno u oblasti bezbednosti hrane, zaštite životne sredine i dobrobiti životinja). Izlaganje je dalje teklo i učesnicima je predstavljena korisnost agroekoloških mera u širem smislu, kao što je zaštita i unapređenje kvaliteta zemljišta, očuvanje biodiverziteta u poljoprivrednim ekosistemima, smanjenje intenzivne upotrebe hemikalija, smanjenje upotrebe pesticida i đubriva, odnosno bolja agronomska praksa. IPARD III program ima za cilj sledeće mere: agroekonomske – klimatske aktivnosti i organska proizvodnja, kao što je poboljšanje kvaliteta zemljišta primenom održivih metoda proizvodnje, alternativnih metoda za upravljanje korovom, sprečavanje gubitaka zemljišta usled erozije, zaštitu i unapređenje biodiverziteta i proširenje staništa za poboljšani biodiverzitet.

Studentkinja Ivana Trkulja se, nakon izlaganja kolegkinice Sunčice, priključila diskusiji i istakla da Republika Srbija ima dobre prirodne resurse i spreman politički okvir za uvođenje agroekoloških mera, uz postojeće zakone, pravilnike i strategije. Sprovedene su edukacije, obuke i razvoj poslovnih planova, a poljoprivrednici pokazuju svest o ekološkim uticajima i spremnost da primene nove prakse. Najveća motivacija za korišćenje agroekoloških mera je odgovornost prema budućim generacijama. Mere poput mehanizacije i prerade brzo su iskorišćene, dok su složenije mere vezane za poljoprivredno okruženje i klimu slabije primenjene zbog administrativnih prepreka i niže kratkoročne profitabilnosti. Agroekološke aktivnosti, uključujući zaštitu zemljišta, očuvanje biodiverziteta i smanjenje pesticida, podržane su kroz IPARD program. Najveći efekat primećen je u organskoj proizvodnji, koja pokazuje rastući potencijal. Obuke zaposlenih i razvijena ekološka svest kod poljoprivrednika pokazuju da je sprovođenje IPARD programa u Srbiji izvodljivo i da agroekološke i klimatske mere mogu biti uspešno primenjene.

Nakon izlaganja tima "ZA", publika je postavila pitanja, kako bi se dodatno pojasnila efikasnost programa IPARD.

Pitanje iz publike: *"Pomenuli ste da je organska proizvodnja najuspešniji deo. Da li to znači da su ostale agroekološke mere, poput očuvanja biodiverziteta, zapostavljene jer su manje profitabilne?"*

Odgovor (Ivana Trkulja): *"Tačno je da je profitabilnost trenutno niža kod mera koje se bave okruženjem, ali IPARD upravo služi da popuni taj jaz kroz subvencije. Cilj je da se poljoprivrednik nagradi za čuvanje prirode, a ne samo za količinu proizvedene robe."*

Pitanje iz publike: *"Sunčice, kako IPARD može da pomogne malom poljoprivredniku, koji nema novca da prvo sam plati investiciju?"*

Odgovor (Sunčica Mičić): *"IPARD III uvodi mogućnost avansnog plaćanja, što je velika novina. Takođe, samo postojanje odobrenog IPARD projekta olakšava dobijanje namenskih kredita kod poslovnih banaka, jer je država garant da će sredstva biti vraćena."*

Pitanje iz publike: *"Da li su naše savetodavne službe zaista spremne da obuče hiljade poljoprivrednika za ovako precizne ekološke zahteve?"*

Odgovor (Ivana Trkulja): *"Kapaciteti se grade u hodu. IPARD predviđa i sredstva za tehničku pomoć (mera 9), koja su namenjena upravo jačanju savetodavnih stručnih službi. Srbija već ima bazu znanja, samo je treba sistemski usmeriti ka agroekologiji."*

Profesor Vladimir Medović je zaključio debatu ističući pravni i strateški značaj IPARD-a.

"Kao što su studentkinje pokazale, IPARD nije samo izvor novca, već mehanizam koji nas primorava da usvojimo evropski sistem vrednosti u poljoprivredi. Pitanje više nije 'da li nam je to potrebno', već 'kako da to što brže primenimo'. Agroekološke mere su pravna obaveza u okviru pristupnih pregovora, ali su one, pre svega, moralna obaveza prema našim resursima. Ključ uspeha, kao što je i diskusija pokazala, leži u balansu između stroge regulative i praktične podrške proizvođačima na terenu," istakao je profesor Medović.

Tim 2. Argumenti PROTIV

Članovi tima: Tijana Žeželj i Gorana Štrbac, studenti smeru „Inženjerski menadžment u agrobiznisu“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Radivoj Prodanović, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Tim 2 je izneo kritički osvrt na mogućnost primene IPARD III programa u Republici Srbiji. Tim koji su predvodile studentkinje Gorana Štrbac i Tijana Žeželj zastupao je stranu, koja ukazuje na nepremostive barijere, koje trenutno onemogućavaju efikasno sprovođenje agroekoloških mera. Njihova argumentacija podeljena je na tri ključna stuba: administrativni, finansijski i informacioni.

Gorana Štrbac je otvorila debatu oštrom kritikom birokratskog aparata. Ona je istakla da su procedure vezane za IPARD III program inherentno kompleksne i opterećujuće za prosečnog poljoprivrednika. Prema njenim rečima, procesi akreditacije mera, izrade detaljnih pravilnika, kao i sama kontrola i verifikacija projekata teku neprihvatljivo sporo. Ova birokratska tromost,

ne samo da odlaže početak projekata, već direktno ugrožava isplatu sredstava, što poljoprivrednike ostavlja u stanju pravne i poslovne nesigurnosti.

Dalje, Gorana je naglasila problem nedostatka kapaciteta u okviru samih institucija. Državne i lokalne agencije, uključujući IPARD strukture i savetodavne službe, ne poseduju dovoljan broj obučanih kadrova, koji bi mogli da pruže adekvatan monitoring i savetovanje tokom celog procesa. Postoji evidentna potreba za boljom koordinacijom na terenu između opština i savetodavnih službi, jer trenutna "razjedinjenost" administracije stvara dodatne prepreke korisnicima. Zaključila je da administrativna složenost direktno guši potencijal agroekološke tranzicije u Republici Srbiji.

Koleginica Tijana Žeželj je fokusirala svoje izlaganje na ekonomske aspekte, tvrdeći da je IPARD program u republici Srbiji postavljen na način koji favorizuje visoko likvidna i velika gazdinstva, dok marginalizuje većinu malih gazdinstava. Ključni problem je zahtev za sopstvenim učešćem sredstava, što podrazumeva da poljoprivrednik mora posedovati značajan kapital ili podići bankarski kredit pre nego što uopšte dobije pravo na IPARD refundaciju, ako uopšte prođe na konkursu.

Nadalje, Tijana je iznela alarmantne podatke o strukturi srpskog agrara. Prosečna veličina gazdinstva u Srbiji iznosi svega 6,2 hektara, što je prilično nepovoljno za investiranje i značajnije povećanje produktivnosti rada. Usitnjen poljoprivredni posed onemogućava ekonomsku isplativost investicija i otežava pristup finansijskim sredstvima, zbog niskog kreditnog rejtinga malih gazdinstava. Kašnjenja u ugovaranju i isplati sredstava čak i kod odobrenih projekata nameću dodatne troškove i drastično uvećavaju rizik za korisnike. U debatu je ubačen i argument o tržišnoj nesigurnosti. Tijana je objasnila da prelazak na agroekološke metode zahteva skuplje inpute i specifičnu opremu, dok domaće tržište još uvek ne nudi adekvatnu cenovnu premiju za takve proizvode. Bez garantovane cene i brzog povraćaja investicije, mali proizvođači svesno biraju da ostanu izvan IPARD sistema, kako bi izbegli bankrot.

Završni deo debate ticao se informacionog aspekta, gde su obe učesnice konstatovale da niska svest o merama direktno smanjuje njihovu iskorišćenost. Mnogi poljoprivrednici, posebno oni u udaljenim i ruralnim predelima, ostaju potpuno neinformisani o detaljima uslova, obavezama i benefitima, koje agroekološke mere donose.

Kritika je upućena i kvalitetu prateće dokumentacije. Priručnici i kriterijumi vrednovanja su često nejasni ili nepotpuni. To dovodi do učestalih grešaka u prijavama, što rezultira masovnim odbijanjem projekata. Postoji hronični nedostatak stručnih savetnika, koji bi pomogli u pripremi kompleksne dokumentacije i tehničkom prilagođavanju mera specifičnim sistemima proizvodnje.

U završnoj reči, tim je podvukao da u Republici Srbiji postoje sistemske prepreke, koje onemogućavaju pristup fondu IPARD programa. Administrativna zamršenost, finansijska nedostupnost za mala gazdinstva i informacioni vakum čine trenutni model uvođenja agroekoloških mera neefikasnim za širu populaciju poljoprivrednika.

Nakon izlaganja, publika je postavila nekoliko ključnih pitanja:

Pitanje br. 1: *„Da li bi smanjenje zahteva za sopstvenim učešćem rešilo problem malih gazdinstava?“*

Odgovor (Tijana Žeželj): *„To bi bio prvi korak, ali bez udruživanja u zadruge, mali posedi prosečne veličine od 6,2 ha i dalje ostaju nekonkurentni na velikom tržištu, bez obzira na subvencije.“*

Pitanje br. 2: *„Ko snosi najveću krivicu za sporu administraciju?“*

Odgovor (Gorana Štrbac): *„Krivica je podeljena između nedostatka političke volje za reformu lokalnih službi i preambicioznih zahteva Brisela, koji ne uzimaju u obzir realno stanje kapaciteta u Republici Srbiji.“*

Profesor Prodanović je zaključio debatu rečima da su argumenti tima "PROTIV" jasno ukazali na strukturne slabosti sistema. Istakao je da agroekološke mere nisu samo ekološko, već i duboko ekonomsko i socijalno pitanje. *"Bez snažne institucionalne podrške i rešavanja problema likvidnosti malih gazdinstava, Srbija rizikuje da IPARD sredstva ostanu rezervisana samo za uski krug najbogatijih poljoprivrednika,"* zaključio je profesor Prodanović.

Debata je pokazala da bez korenite reforme načina na koji se mere promovišu i finansiraju, ciljevi o održivoj poljoprivredi u Srbiji ostaće samo teorijska želja na papiru, dok će poljoprivrednici na terenu nastaviti da se bore sa nepremostivim barijerama.

Tema 3: Zeleni dogovor EU i njegov uticaj na poljoprivredne politike Republike Srbije

Tim 1. Argumenti ZA

Članovi tima: Milana Radiša, studentkinja 3. godine smjera „Poslovna ekonomija i finansije“ i Rada Radojević studentkinja 3. godine smjera „Ekološko inženjerstvo“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Studentkinja Milana Radiša navela je da Zeleni dogovor Evropske unije predstavlja jedan od najvažnijih strateških dokumenata savremene evropske politike, čiji je cilj da do 2050. godine Evropa postane prvi klimatski neutralan kontinent. U poslednjih nekoliko godina prepoznat je značaj održive proizvodnje, očuvanja biodiverziteta, racionalnog korišćenja zemljišta i vode, kao i razvoja ruralnih područja u skladu sa principima održivog razvoja. Ova inicijativa, ne podrazumeva samo smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte, već i sveobuhvatnu transformaciju privrednih sektora, uključujući energetiku, industriju, saobraćaj, a naročito poljoprivredu. Takođe je istakla da sprovođenjem Zelene agende podstiču se digitalizacija poljoprivrede, bolja kontrola kvaliteta hrane i veći pristup finansijskoj podršci za modernizaciju proizvodnje. Srbija je započela svoju „zelenu tranziciju“ kroz programe, koji promovišu preciznu poljoprivredu i korišćenje obnovljivih izvora energije na gazdinstvima, ali tu za sada nema opipljivih rezultata, što ne treba da nas obeshrabri. Kroz strateške dokumente, kao što su IPARD III i Nacionalni program ruralnog razvoja (2022–2024), Republika Srbija se postepeno usklađuje sa zahtevima EU Zelenog dogovora. Principi Zelene agende sve više se uključuju u domaću poljoprivrednu politiku – od planiranja subvencija do ruralnog razvoja i podrške malim proizvođačima.

Studentkinja Rada Radojević navela je da u okviru Poglavlja 11 Republika Srbija treba težiti da usaglasi svoju agrarnu politiku sa EU i da radi na modernizaciji proizvodnje i razvoju

agropreduzetništva, kroz uvođenje ekološki održivih praksi i mera zaštite životne sredine, smanjenje zavisnosti od direktnih subvencija, jačanje konkurentnosti i održivosti poljoprivrede, te bolju integraciju sektora u ukupnu nacionalnu privredu. Zeleni dogovor donosi više pozitivnih efekata za Srbiju, jer podstiče prelazak na održive poljoprivredne prakse, koje smanjuju upotrebu pesticida i mineralnih đubriva, čuvajući biodiverzitet i kvalitet zemljišnih i vodnih resursa. Usklađivanje sa evropskim standardima povećava konkurentnost domaćih proizvođača i olakšava pristup većem i profitabilnijem tržištu EU. Istovremeno, jača se ruralni razvoj kroz ulaganja u infrastrukturu i obuku poljoprivrednika, što poboljšava život u selima i smanjuje migracije. Ove mere doprinose i zaštiti zdravlja i životne sredine, posebno u kontekstu visokog zagađenja vazduha, jer poljoprivreda može doprineti obnovi zemljišta i unapređenju lokalnih ekosistema. Razvoj bioenergije iz poljoprivrednog otpada povećava energetska nezavisnost, dok podsticanje inovacija i digitalnih tehnologija unapređuje produktivnost sektora. Primena ekoloških rešenja smanjuje emisije gasova sa efektom staklene bašte, pomažući ispunjavanju klimatskih ciljeva regiona. Usklađivanje sa EU standardima ubrzava evropske integracije i otvara vrata fondovima za ruralni razvoj, a istovremeno doprinosi očuvanju bogatog prirodnog nasleđa Srbije i afirmaciji održive organske proizvodnje, kao njenog potencijalnog strateškog brenda.

Nakon izlaganja, usledila je otvorena diskusija u kojoj su studenti i prisutni stručnjaci pokušali da povežu evropske ideale sa realnošću na terenu.

Pitanje iz publike: *"Da li će strogi zahtevi Zelenog dogovora o smanjenju pesticida i đubriva dovesti do pada prinosa i tako ugroziti egzistenciju malih proizvođača u Srbiji?"*

Odgovor (Milana Radiša): *"Cilj nije prosto oduzimanje sredstava za rad, već transformacija. Digitalizacija i precizna poljoprivreda omogućavaju da se sa manje inputa postigne isti ili bolji rezultat. Suština je u efikasnosti, a ne u pukom odricanju, uz finansijsku podršku koju donose IPARD fondovi upravo za tu namenu."*

Pitanje iz publike: *"Koliko je realno očekivati razvoj bioenergije u selima gde je osnovna infrastruktura još uvek slaba?"*

Odgovor (Rada Radojević): *"Upravo tu leži šansa. Zeleni dogovor ne posmatra poljoprivredu izolovano. Ulaganja u infrastrukturu su sastavni deo ruralnog razvoja. Korišćenje*

poljoprivrednog otpada za energiju može mala sela učiniti energetske nezavisnim i smanjiti njihove troškove, što je ključ opstanka mladih na selu."

Na kraju debate, prof. dr Jelena Vapa Tankosić sumirala je diskusiju, ističući da Zeleni dogovor nije "strano telo" nametnuto Srbiji, već neophodan put modernizacije.

"Zelena agenda je civilizacijski iskorak. Za Srbiju, to je prilika da redefiniše svoj agrarni identitet. Ključ uspeha leži u obrazovanju i pravovremenom informisanju naših poljoprivrednika. Poglavlje 11 nije samo spisak obaveza, već mapa puta ka tržištu od 500 miliona ljudi, koji sve više traže zdravstveno bezbednu i sertifikovanu hranu. Naša uloga, kao akademske zajednice, jeste da budemo most između tih visokih standarda i naših proizvođača," naglasila je profesorka Vapa Tankosić.

Tim 2. Argumenti PROTIV

Članovi tima: Norbert Balzam, Luka Šarić - studenti 3. godine smera „Poslovna ekonomija i finansije“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Student Norbert Balzam naveo je da poljoprivreda igra važnu ulogu u okviru Zelenog dogovora, jer je istovremeno izložena posledicama klimatskih promena i jedan je od sektora, koji im doprinose, pre svega kroz upotrebu mineralnih đubriva, pesticida i fosilnih goriva. Proces prilagođavanja ovim zahtevima je složen i zahteva značajne investicije, promenu ustaljenih proizvodnih navika i snažniju institucionalnu podršku. Iako je tranzicija neophodna, zemlje Zapadnog Balkana, uključujući Republiku Srbiju, suočavaju se sa brojnim preprekama u realizaciji Zelene agende.

Najpre se javljaju ekonomske teškoće, jer prelazak na održivije sisteme proizvodnje zahteva finansijski zahtevnu opremu, modernizaciju mehanizacije, ulaganje u obnovljive izvore energije i nove tehnologije. Mnogi proizvođači, posebno mali, nemaju dovoljno sopstvenih sredstava da

sprovedu ovakve promene. Paralelno sa tim, tehnološki razvoj je nedovoljno snažan: savremeni digitalni alati, sistemi precizne poljoprivrede i inovativne metode upravljanja resursima još uvek nisu dovoljno rasprostranjeni, niti dostupni velikom broju gazdinstava.

Student Luka Šarić naveo je da sa proizvodnog i agronomskog aspekta, klimatske promene već utiču na prinose kroz suše, poplave i ekstremne vremenske uslove, a prelazak na metode sa smanjenom upotrebom pesticida i đubriva zahteva potpuno drugačiji pristup gajenju biljaka. Institucionalno, procesi su često usporeni zbog nedostatka administrativnih kapaciteta, složenih procedura i nedovoljno efikasne koordinacije politika i propisa, što dodatno otežava sprovođenje reformi. Socijalni i obrazovni izazovi, takođe, igraju važnu ulogu. Sela se suočavaju sa nedostatkom radne snage i starenjem stanovništva, dok se proizvođači nerado odlučuju na promene zbog neizvesnosti i nedostatka informacija. Uz to, edukacija o održivim praksama, agroekologiji i savremenim tehnologijama još uvek nije dovoljno razvijena, pa mnogi poljoprivrednici ne poseduju znanja potrebna za uspešnu primenu evropskih standarda. Iako Zeleni dogovor otvara važne razvojne mogućnosti za zemlje Zapadnog Balkana, njegova primena nosi i ozbiljne izazove. Sprovođenje ovih politika zahteva temeljnu promenu načina na koji funkcionišu nacionalni poljoprivredni sistemi, što neretko dovodi do ekonomskih, socijalnih i institucionalnih pritisaka. Najveći teret tranzicije ipak pada na male poljoprivredne proizvođače, koji se suočavaju sa povećanim troškovima prilagođavanja, nedostatkom finansijskih sredstava i ograničenim mogućnostima za plasman svojih proizvoda.

Dinamika debate se značajno pojačala tokom sesije pitanja, gde su prisutni izrazili zabrinutost za sudbinu srpskog seljaka.

Pitanje iz publike: *"Ako Zeleni dogovor zahteva manju upotrebu hemijskih inputa, a država ne poveća subvencije, zar to ne znači da će naši proizvodi biti skuplji i manje konkurentni od onih iz uvoza?"*

Odgovor (Luka Šarić): *"Upravo u tome leži najveći rizik. Ukoliko se troškovi tranzicije u potpunosti svalje na leđa proizvođača, doći će do gašenja malih farmi, a tržište će preplaviti jeftina hrana iz zemalja, koje ne poštuju tako stroge ekološke standarde."*

Pitanje iz publike: *"Norberte, pomenuli ste obnovljive izvore energije. Može li prosečan poljoprivrednik u Srbiji samostalno da postavi solarne panele ili biogasno postrojenje?"*

Odgovor (Norbert Balzam): *"U trenutnim okolnostima – apsolutno ne. Bez direktnih bespovratnih sredstava, koja pokrivaju barem 80% investicije, priča o bioenergiji ostaje rezervisana samo za agrokombinate i velike investitore, dok mali ostaju energetski zavisni i nekonkurentni."*

Nakon iscrpne diskusije, prof. dr Jelena Vapa Tankosić je zaključila debatu osvrtom na realne pritiske, koje Zeleni dogovor nameće.

"Argumenti koje su Norbert i Luka izneli podsećaju nas da 'zelena tranzicija' ne sme biti samo ekološki imperativ, već mora biti socijalno pravedna. Republika Srbija se suočava sa strukturnim izazovima, koji su mnogo dublji od same agrarne politike – to su pitanja opstanka sela, demografije i ekonomske likvidnosti. Zeleni dogovor otvara vrata fondovima, ali ako ne izgradimo snažne institucije i ne edukujemo poljoprivrednike, ta vrata će za nas ostati zaključana. Tranzicija mora imati ljudski lik, inače ćemo imati ekološki čisto, ali potpuno pusto selo," istakla je profesorka Vapa Tankosić.

Tema 4: Održivi razvoj sela – da li Srbija može usvojiti primere dobre prakse iz EU?

Tim 1. Argumenti ZA

Članovi tima: Marina Petrović i Danijela Anić, studenti 4. godine osnovnih studija „Inženjerski menadžment u agrobiznisu“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: Prof. dr Radivoj Prodanović, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Studentkinja Marina Petrović započela je izlaganje tvrdnjom da se modeli održivog razvoja iz EU, poput "pametnih sela" (Smart Villages) i diverzifikacije prihoda, u Srbiji ne smeju posmatrati kao luksuz, već kao neophodan lek za trenutnu nisku produktivnost.

Marina je naglasila da upravo fondovi EU rešavaju problem "niskog budžeta" srpskih sela. Kroz bespovratna sredstva, koja pokrivaju od 50% do 70% investicije, poljoprivrednici dobijaju priliku da kupe modernu mehanizaciju i uvedu energetske efikasne sisteme, koje država sama ne bi mogla da finansira.

Umesto da se mirimo sa "starom populacijom", Marina smatra da su upravo tehnološki napredni modeli iz EU (precizna poljoprivreda, digitalni alati) jedini način da se mladi motivišu da ostanu na selu i vide poljoprivredu kao profitabilan biznis, a ne kao težak fizički rad.

Student Danijela Anić se fokusirala na primere udruživanja i institucionalne podrške. Ona je navela da loša infrastruktura nije razlog za odustajanje od EU modela, već razlog za njihovo hitno usvajanje.

Danijela je podsetila da IPARD program direktno nudi sredstva za vodosnabdevanje, kanalizaciju i lokalne puteve. Usvajanjem ovih praksi, sela prestaju da budu izolovana i postaju mesta privlačna za život.

Iako je poverenje u institucije nisko, Danijela tvrdi da su evropski modeli zadrugarstva jedini put ka stabilnim cenama i sigurnom tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Udruženi mali proizvođači postaju veliki igrači na tržištu, smanjuju troškove nabavke i lakše ispunjavaju visoke standarde kvaliteta i ekologije.

Dva ključna pitanja publike dodatno su osvetlila prednosti ovog pristupa:

Pitanje iz publike: *"Da li je realno očekivati od prosečnog seljaka koji ima preko 60 godina da postane 'pametni farmer' i koristi digitalne aplikacije?"*

Odgovor (Marina Petrović): *"Možda nije realno od svakog pojedinca, ali je realno da kroz IPARD podržimo savetodavne službe i mlade naslednike, koji će te tehnologije implementirati. EU model ne znači samo 'kompjuter u traktoru', već pametno upravljanje resursima, koje štedi novac i čuva zemlju, što razume svaki domaćin bez obzira na godine."*

Pitanje iz publike: *"Kako će nam EU modeli pomoći, ako nam je birokratija spora, a procedure za IPARD preteške?"*

Odgovor (Danijela Anić): *"Procedure su stroge, jer nas uče transparentnosti i odgovornosti. Upravo nas taj evropski dril primorava da sredimo sopstvenu administraciju i katastar. To je*

dugoročna dobit za državu – uvođenjem reda u dokumentaciju, mi gradimo pravnu sigurnost koja privlači i druge investicije, ne samo one iz Brisela."

Profesor Radivoj Prodanović zaključio je ovaj deo debate ističući da pasivnost nije opcija.

"Kolege iz Tima 1 su nam pokazali da su primeri dobre prakse iz EU zapravo 'alat', koji nam je dat u ruke. Da li je taj alat težak za korišćenje? Jeste. Da li zahteva promenu svesti? Apsolutno. Ali, alternativa je nastavak propadanja ruralnih područja. Republika Srbija ne treba slepo da kopira Dansku ili Holandiju, ali mora iskoristiti njihovu logiku udruživanja i tehnološkog razvoja, kako bi spasila sopstveno selo. IPARD je škola koju moramo završiti, ako želimo da naša poljoprivreda bude konkurentna, a naše selo mesto gde se vredi vratiti," poentirao je profesor Prodanović.

Tim 2. Argumenti PROTIV

Članovi tima: Aleksandar Kljajić, student 3. godine smeru „Poslovna ekonomija i finansije“ i Anastasija Dimitrijević studentkinja master studija smeru „Poslovna ekonomija i finansije“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Student Aleksandar Kljajić je svoje izlaganje na temu „Održivi razvoj sela – da li Srbija može usvojiti primere dobre prakse iz EU?“ započeo s konstatacijom da modeli održivog razvoja sela deluju idealno u teoriji – sa pametnim farmama, energetsom efikasnošću, udruženim proizvođačima i ruralnim turizmom. Međutim, u Republici Srbiji njihova primena nailazi na ozbiljne prepreke. Sela kod nas imaju mali budžet, nisku produktivnost, nestabilne cene, lošu opremu, slabu infrastrukturu, staru populaciju i nisko poverenje u institucije i zadrugue.

Studentkinja Anastasija Dimitrijević se nadovezala na izlaganje i istakla da se EU sela, sa savremenom mehanizacijom, stabilnim otkupom poljoprivrednih sirovina i skupim tehnologijama, ne mogu jednostavno kopirati zbog ekonomskih, demografskih, kulturnih i

infrastrukturnih specifičnosti Srbije. Problem dodatno komplikuje birokratija, nedostatak edukacije i spore procedure, pa fondovi poput IPARD-a ostaju slabo iskorišćeni (~40%). Sve su strožiji zahtevi, koje aplikant mora ispuniti npr. mora se ispuniti nacionalni standard u oblasti dobrobiti životinja i zaštite životne sredine, a sam predmet investicije mora da ispunjava standarde EU u ovim segmentima – ovo nije tako jednostavno ispuniti kod nas, gde je ekološka svest na veoma niskom nivou.

Tim 2 zaključuje da EU modeli pokazuju uspešne primere pametnih farmi, energetske efikasne sela, udruženih proizvođača i ruralnog turizma. EU modeli za sela donose tehnološki napredak, modernizaciju poljoprivrede i povećavaju ekološku i ekonomsku održivost i nude dobar okvir za korišćenje fondova i podrške, kao što su IPARD i drugi EU programi. Oni podstiču saradnju zajednica i jačanje lokalnih ekonomija, kada su prilagođeni kontekstu.

Na kraju debateri ističu i da Srbija ne može preuzeti EU modele bez duboke adaptacije i da mora razviti sopstvene, lokalno prilagođene modele održivog razvoja sela. Najveći problemi u Srbiji su da srpska sela imaju nizak budžet, nisku produktivnost i nestabilne cene, što otežava implementaciju skupih tehnologija, starost stanovništva je visoka (prosečno preko 60 godina), a u mnogim selima živi manje od 50 ljudi, infrastruktura je loša ili nepostojeća – loš internet, putevi, vodovod, kanalizacija i javni servis, prisutno je nepoverenje u zadruge i institucije, slaba motivacija za zajedničke projekte i slaba edukacija otežavaju implementaciju EU modela. Ekonomija, kultura i demografske specifičnosti Srbije čine da EU modeli ostaju teorija bez duboke adaptacije.

Naš stav nije protiv evropskih rešenja – EU modeli su kvalitetni i mogu biti inspiracija. Ali Srbija mora razviti sopstveni model održivog razvoja sela: jednostavan, postupno primenljiv i prilagođen stvarnom životu na selu. Samo tako održivi razvoj sela može postati stvarnost, uprotivnom samo dobra zamisao.

Nakon izlaganja, debata je postala još dinamičnija kroz interakciju sa prisutnima:

Pitanje iz publike: *"Aleksandre, ako kažete da EU modeli nisu primenljivi bez duboke adaptacije, koji bi bio prvi konkretan korak u tom 'srpskom modelu' održivog razvoja?"*

Odgovor (Aleksandar Kljajić): *"Prvi korak mora biti bazična infrastruktura i poreske olakšice, a ne skupi softveri. Moramo prvo stabilizovati čoveka na selu – obezbediti mu siguran otkup i*

lekara, pa tek onda tražiti da ulaže u solarne panele. Naš model mora biti postupan, a ne nametnut odozgo."

Pitanje iz publike: *"Anastasija, pomenuli ste nepoverenje u zadruga. Kako planirate da srpsko selo postane konkurentno bez udruživanja, koje je osnova evropskog uspeha u poljoprivredi?"*

Odgovor (Anastasija Dimitrijević): *"Problem (ne)poverenja je istorijski i kulturološki nasleđen. Mi ne možemo dekretom naterati ljude da se udruže, ako država ne garantuje sigurnost tog udruživanja. EU modeli zadruga funkcionišu, jer tamo zakon štiti malog proizvođača, dok kod nas mali proizvođač često biva 'progutan' od strane većih partnera. Poverenje se gradi decenijama, a mi pokušavamo da ga preskočimo preko noći."*

Profesorka Jelena Vapa Tankosić je zaključila debatu na ovu temu stavljajući u prvi plan potrebu za kritičkim razmišljanjem.

"Tim 2 nam je danas pokazao da entuzijazam prema evropskim integracijama ne sme da nas zaslepi za realnost srpskog sela. Aleksandar i Anastasija su s pravom ukazali na to da 'copy-paste' rešenja vode u propast. Održivi razvoj nije samo ekološka moda, već borba za opstanak ruralnih područja, koja postepeno nestaju. Srbija mora biti mudra – da uzme od EU znanje i fondove, ali da ta sredstva kanališe u rešavanje osnovnih, bazičnih problema: od puteva i edukacije, do obnove poverenja u zajednicu. Samo model koji je 'srpski po meri', a 'evropski po kvalitetu', može doneti stvarne promene," istakla je profesorka Vapa Tankosić.

Tema 5: Primena EU direktiva o otpadu u Srbiji: izazovi i ograničenja

Tim 1. Argumenti ZA

Članovi tima: Zita Lacko, studentinja 3. godine Ekološkog inženjerstva i Stefan Popržen student 4. godine na smeru „Inženjerski menadžment u agrobiznisu“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Radivoj Prodanović, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Zita Lacko je otvorila debatu ističući da EU direktive o otpadu predstavljaju najviši globalni standard i jasne smernice za modernizaciju zastarelog sistema upravljanja otpadom u Srbiji. Naglasila je da usklađivanje sa ovim propisima nije samo formalnost, već neophodnost za podizanje kvaliteta života, kako u ruralnim, tako i u urbanim sredinama. Zita je objasnila da EU direktive uvode savremeni pristup zasnovan na prevenciji, ponovnoj upotrebi i reciklaži. Time se drastično smanjuje količina otpada na deponijama i promovise cirkularna ekonomija. Primena ovih standarda direktno utiče na smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte, sprečava zagađenje podzemnih voda i doprinosi očuvanju prirodnih resursa kroz njihovu ponovnu upotrebu.

Stefan Popržen se fokusirao na razvojnu stranu implementacije direktiva, navodeći da "zeleni ekonomija" nudi ogromne šanse za privredu Srbije. Umesto da otpad posmatramo kao smeće, EU direktive nas uče da ga posmatramo kao resurs. Reciklažna industrija može postati značajan pokretač rasta i inovacija, kao i novih radnih mesta. Stefan je istakao da modernizacija sistema upravljanja otpadom zahteva novu infrastrukturu i tehnologije, što direktno vodi ka stvaranju "zelenih" radnih mesta u sektoru reciklaže i prerade otpada. Implementacija standarda doprinosi zdravijoj životnoj sredini, čistijim gradovima i manjem broju divljih deponija, što direktno podiže nivo javnog zdravlja i svest zajednice.

Učesnici debate su kroz pitanja pokušali da provere održivost ovih optimističnih ciljeva:

Pitanje iz publike: *"Zita, naveli ste reciklažu kao prioritet. Kako motivisati prosečnog građanina Srbije da odvajati otpad, ako on ne vidi direktnu korist i ako sumnja da će to smeće na kraju ipak završiti na istoj gomili?"*

Odgovor (Zita Lacko): *"Motivacija dolazi kroz edukaciju i jasan sistem nagrađivanja. EU modeli poznaju sisteme poput 'plati koliko baciš' ili povraćaj depozita za ambalažu. Kada građanin vidi da odvajanjem štedi novac, a država pokaže transparentnost u reciklažnom lancu, svest će se brzo promeniti. EU direktive upravo insistiraju na toj transparentnosti."*

Pitanje iz publike: *"Stefane, modernizacija zahteva ogromne investicije. Odakle Srbiji novac za regionalne centre i moderna postrojenja za preradu?"*

Odgovor (Stefan Popržen): *"Usklađivanje sa direktivama otvara vrata pristupnim fondovima EU. Postoje značajna sredstva namenjena upravo zaštiti životne sredine. Problem nije nedostatak novca, već nedostatak projekata. Ako imamo jasnu strategiju usklađenu sa Briselom, investicije će stići, jer je stabilno upravljanje otpadom interes i domaće privrede i stranih investitora."*

Profesor Radivoj Prodanović je sumirao argumente tima "ZA", ističući dugoročnu viziju ovog procesa.

"Kolege Zita i Stefan su nam jasno pokazali da usklađivanje sa EU direktivama o otpadu nije teret, već investicija u budućnost. Srbija se nalazi u prelomnom trenutku – možemo nastaviti da gomilamo otpad na divljim deponijama ili možemo prihvatiti moderne standarde, koji otpad pretvaraju u sirovinu tj. kapital. Iako proces zahteva vreme i prilagođavanje, on je jedini put ka održivom društvu. Bez čiste životne sredine nema ni zdrave poljoprivrede, a bez moderne prerade otpada nema ni moderne ekonomije," zaključio je profesor Prodanović.

Tim 2. Argumenti PROTIV

Članovi tima: Jovana Babin i Nikola Balaban, studenti 4. godine na smeru „Inženjerski menadžment u agrobiznisu“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Radivoj Prodanović, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Nikola Balaban je otvorio izlaganje argumentom da su EU direktive o otpadu, iako teoretski napredne, u srpskoj praksi suočene sa nepremostivim barijerama. On je istakao da Srbija trenutno nema finansijsku moć da isprati rigidne zahteve Brisela bez ozbiljnih potresa u budžetu. Modernizacija sistema, koja uključuje izgradnju regionalnih sanitarnih deponija i postrojenja za preradu, zahteva milijarde evra. Nikola je upozorio da taj teret na kraju uvek padne na građane

kroz povećane cene komunalnih usluga, što je socijalno neodrživo. Ukazano je na ogroman problem neadekvatne opreme i neujednačenih kapaciteta opština. Dok se EU fokusira na cirkularnu ekonomiju, Srbija se i dalje bori sa bazičnim problemom – postojanjem preko 3.000 divljih deponija, koje su prava ekološka bomba.

Jovana Babin je fokusirala svoju kritiku na nefunkcionalnost sistema na lokalnom nivou i nedostatak stručnog kadra. Istaknuto je da opštine nemaju dovoljno obučениh stručnjaka, koji bi sproveli složene propise o ekologiji i upravljanju otpadom. Inspekcijski organi su podkapacitirani, kazne su niske, a kontrola na terenu je često samo formalna. Jovana je upozorila na rizik od pukog prepisivanja zakona bez njihove stvarne primene (tzv. formalno usklađivanje). Bez jačanja institucija, ovi zakoni ostaju samo mrtvo slovo na papiru. Socijalni faktor je naveden kao jedna od najvećih prepreka. Građani Srbije imaju nisko poverenje u institucije i ne vide direktnu korist od razvrstavanja otpada, a bez dugoročne edukacije i motivacije, sistem reciklaže ne može zaživeti.

Nakon kritičkog izlaganja Tima 2, usledila je provokativna diskusija:

Pitanje iz publike: *"Nikola, ako kažete da su troškovi previsoki, zar nije još skuplje plaćati kazne Evropskoj uniji zbog neispunjavanja standarda ili plaćati troškove lečenja stanovništva zbog zagađenih voda sa divljih deponija?"*

Odgovor (Nikola Balaban): *"Naravno da zagađenje košta, ali naš argument je da se ne može graditi krov dok nemamo temelje. Mi moramo prvo rešiti problem divljih deponija i bazičnog prikupljanja smeća u svakom selu, pa tek onda ulagati milione u high-tech postrojenja za reciklažu, koja nećemo imati čime da punimo, jer ljudi nemaju naviku odvajanja otpada. Redosled koraka je pogrešan."*

Profesor Radivoj Prodanović je sumirao argumente protiv, ukazujući na realnost procesa pridruživanja.

"Kolege Nikola i Jovana su nam danas izneli 'hladan tuš' realnosti. Njihovi argumenti nas podsećaju da zaštita životne sredine u Srbiji nije samo pitanje ekološke svesti, već surove ekonomije. Primena EU direktiva zahteva ogroman novac, koji mi trenutno nemamo, i zahteva promenu navika, što ne možemo postići preko noći. Tim 2 nam jasno poručuje: Srbija ima veoma dug put do potpune usklađenosti. Bez sistemskog ulaganja u ljude i bazičnu infrastrukturu, mi

ćemo imati samo moderne zakone u sredini, koja se i dalje guši u divljim deponijama," zaključio je profesor Prodanović.

Tema 6: Održiva poljoprivreda kao rešenje za klimatske promene: realnost ili ideal

Tim 1. Argumenti ZA

Članovi tima: Nikola Đekić student 3. godine smeru „Ekološko inženjerstvo“, Zorica Marić, student master studija na smeru „Inženjerski menadžment u agrobiznisu“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Nikola Đekić je otvorio debatu argumentacijom da održiva poljoprivreda nije nedostižan ideal, već praktična i neophodna realnost. Fokusirao se na direktne ekološke prednosti, koje ovaj model donosi. Održive prakse drastično smanjuju zagađenje zemljišta, vode i vazduha. Posebno je istaknut značaj smanjenja erozije i poboljšanja kvaliteta zemljišta kroz povećanje udela organske materije i humusa. Nikola je naglasio da povećanje biodiverziteta (oprašivači, korisni insekti) i mikrobiološka aktivnost zemljišta čine ekosistem otpornijim. Ključni doprinos borbi protiv klimatskih promena ogleda se u značajnom smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte (GHG).

Zorica Marić je u svom delu izlaganja demantovala zabludu da je održiva poljoprivreda ekonomski neisplativa, fokusirajući se na dugoročnu održivost gazdinstava. Iako prelazni period zahteva prilagođavanje, dugoročno se smanjuju troškovi, jer je potrebno manje eksternih inputa poput skupih pesticida i mineralnih đubriva. Ovakva gazdinstva pokazuju znatno veću otpornost prinosa na suše i ekstremne klimatske uslove. Zorica je istakla pristup "premium" tržištima, gde organski proizvodi dostižu znatno više cene. Pored ekonomske koristi, ovaj model osigurava

bezbedniju hranu bez ostataka hemikalija, čime se jača javno zdravlje i lokalna ekonomija ruralnih zajednica.

Nakon izlaganja Tima 1, publika je postavila pitanja, koja se tiču globalne primenljivosti ovog modela:

Pitanje iz publike: *"Nikola, može li održiva poljoprivreda zaista nahraniti rastuću svetsku populaciju ili je to ipak model rezervisan samo za bogata tržišta, koja mogu da plate više?"*

Odgovor (Nikola Đekić): *"To je najčešća zabluda. Održiva poljoprivreda ne znači 'povratak u prošlost', već korišćenje nauke da radimo sa prirodom. Dugoročno, konvencionalna poljoprivreda uništava samu osnovu proizvodnje – plodno zemljište. Ako uništimo zemljište, nećemo nahraniti nikoga. Održivost je jedini način da osiguramo prehrambenu sigurnost na duge staze."*

Pitanje iz publike: *"Zorice, koliko je realno očekivati od prosečnog farmera u Srbiji da pređe na ovaj model, ako država ne garantuje stabilne subvencije za period konverzije?"*

Odgovor (Zorica Marić): *"Pitanje je na mestu. Konverzija jeste izazovna, ali tu nastupaju fondovi poput IPARD-a o kojima smo pričali. Održiva poljoprivreda nije ideal, koji farmer treba da ostvari sam, već uz sistemsku podršku. Ekonomska realnost je takva da će klima naterati farmere na promenu, a bolje je da tu promenu urade planski uz podršku, nego pod pritiskom propalih prinosa."*

Profesorka Jelena Vapa Tankosić je sumirala argumente, ističući da je održivost postala imperativ opstanka.

"Kolege Nikola i Zorica su nam pružili snažne dokaze da održiva poljoprivreda više nije stvar izbora, već stvar opstanka agrobiznisa, odnosno ljudske populacije u 21. veku. Klimatske promene nisu teorija, one su realnost koja prazni ambare. Tim 1 je uspešno pokazao da rešenja poput očuvanja humusa, smanjenja hemije i diverzifikacije nisu samo 'lepe želje', već konkretni alati, koji čuvaju profit i resurse. Održiva poljoprivreda je realnost, koja nam je neophodna da bismo imali budućnost," zaključila je profesorka Vapa Tankosić.

Tim 2. Argumenti PROTIV

Članovi tima: Tijana Živković, student master studija na smeru „Inženjerski menadžment u agrobiznisu“, Miloš Letić, student 4. godine osnovnih studija na smeru „Ekologija“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Tijana Živković je otvorila debatu iznoseći argumente, koji održivu poljoprivredu u trenutnim okolnostima vide više kao „skupi ideal“, nego kao realno rešenje za široke mase poljoprivrednika. Njen fokus bio je na neodrživoj ekonomskoj jednačini za prosečnog proizvođača. Prelazak na održive modele zahteva značajna ulaganja u novu opremu i tehnologije, koje su često višestruko skuplje od konvencionalnih. Za razliku od konvencionalne poljoprivrede koja daje brze rezultate, održivi sistemi zahtevaju godine da bi se uspostavila prirodna ravnoteža, što većina gazdinstava u Srbiji ne može finansijski da izdrži. Tijana je naglasila da su u prvim godinama konverzije prinosi znatno manji, što direktno ugrožava likvidnost gazdinstva i njihovu sposobnost da servisiraju postojeće dugove i kredite.

Miloš Letić se fokusirao na sistemske nedostatke u Republici Srbiji, koji onemogućavaju masovnu primenu održivih praksi. Ukazano je na nedovoljno razvijen sistem subvencija, koji bi specifično ciljao održivu proizvodnju. Takođe, savetodavne službe nemaju dovoljno kapaciteta niti specifičnih znanja da vode poljoprivrednike kroz kompleksan proces sertifikacije. U ruralnim područjima nedostaje osnovna digitalna infrastruktura i moderna skladišta, što je preduslov za preciznu poljoprivredu i očuvanje kvaliteta organskih prehrambenih proizvoda.

Miloš je još istakao da su potrošači u regionu i dalje primarno vođeni cenom, a ne ekološkim standardom. Potražnja za skupljim održivim proizvodima je znatno niža nego u EU, a pristup lancima supermarketa za male organske proizvođače je izuzetno otežan.

Nakon izlaganja Tima 2, publika je postavila provokativna pitanja, koja su produbila debatu:

Pitanje iz publike: *"Tijana, ako ne pređemo na održivu poljoprivredu sada, zar troškovi sanacije šteta od klimatskih promena u budućnosti neće biti desetostruko veći od današnjih ulaganja?"*

Odgovor (Tijana Živković): *"Troškovi budućnosti su nesporni, ali mi pričamo o preživljavanju danas. Seljak koji bankrotira ove godine, jer mu je prinos pao za 40% zbog prelaska na održivi model, neće biti tu da vidi ekološke benefite za deset godina. Država mora preuzeti taj rizik, a ne pojedinac."*

Pitanje iz publike: *"Miloše, zar nije lakše edukovati par stotina savetnika nego sanirati zagađenu vodu i zemljište od pesticida?"*

Odgovor (Miloš Letić): *"Teoretski jeste, ali u praksi mi nemamo ni osnovnu mehanizaciju u dobrom stanju. Pričati o digitalizaciji i agroekologiji u selu koje nema asfaltiran put i stabilnu struju je nerealno. Moramo graditi od temelja, a ne od krova."*

Pitanje iz publike: *"Da li mislite da je problem samo u novcu ili i u mentalitetu naših poljoprivrednika?"*

Odgovor (Miloš Letić): *"Mentalitet prati ekonomiju. Kada seljak vidi jasnu računicu i siguran otkup, on će promeniti ponašanje. Trenutno on vidi samo rizik i birokratiju i zato se drži proverenih, mada štetnih metoda proizvodnje."*

Profesorka Jelena Vapa Tankosić je zaključila debatu stavljajući fokus na neophodnost sistemske promene.

"Tim 2 nam je pružio neophodnu dozu realizma. Njihovi argumenti pokazuju da održiva poljoprivreda u Srbiji neće postati realnost samo kroz želje i zakone, već kroz suštinsku ekonomsku podršku. Ne smemo dozvoliti da teret zelene tranzicije padne isključivo na leđa malih poljoprivrednika. Bez rešavanja pitanja tržišta, subvencija i bazične ruralne infrastrukture, održivost će ostati samo privilegija bogatih ili teorijski ideal u udžbenicima. Cilj je stvoriti model, koji je istovremeno i ekološki i ekonomski održiv za srpskog seljaka," istakla je profesorka Vapa Tankosić.

Proглаšenje pobednika debate

Na osnovu glasova žirija donete su sledeće odluke o pobednicima debate:

1. Zaštita biodiverziteta u Srbiji – nacionalni prioritet ili evropska obaveza? - Pobednički tim je tim koji debatovao **PROTIV**
2. Da li IPARD program dovoljno podstiče primenu agroekoloških mera u poljoprivredi Srbije? - Pobednički tim je tim koji debatovao **PROTIV**
3. Zeleni dogovor EU i njegov uticaj na poljoprivredne politike Republike Srbije - Pobednički tim je tim koji debatovao **ZA**
4. Održivi razvoj sela – da li Srbija može usvojiti primere dobre prakse iz EU? - Pobednički tim je tim koji debatovao **PROTIV**
5. Primena EU direktiva o otpadu u Srbiji: izazovi i ograničenja? - Pobednički tim je tim koji debatovao **PROTIV**
6. Održiva poljoprivreda kao rešenje za klimatske promene: realnost ili ideal? - Pobednički tim je tim koji debatovao **ZA**

Na osnovu glasova žirija iz kategorije **ZA** pobedio je tim br., 6. kog su činili **Zorica Marić i Nikola Đekić** sa osvojenih 221 poena.

Na osnovu glasova žirija iz kategorije **PROTIV** pobedio je tim br. 5. kog su činili **Jovana Babin i Nikola Balaban** sa osvojenih 243 poena.

4. PREZENTACIJE I ARGUMENTI UČESNIKA NA STUDENTSKOJ DEBATI „EVROPSKE ODRŽIVE VREDNOSTI U OBLASTI ŽIVOTNE SREDINE I POLJOPRIVREDE: PRENOS DOBRIH PRAKSI“

TEMA: 1. Zaštita biodiverziteta u Srbiji – nacionalni prioritet ili evropska obaveza?

Tim 1 ARGUMENTI ZA

Učesnici: Jovana Jarić, Uglješa Barać, studenti 3.godine Poslovne ekonomije i finansija na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tarkosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Jean Monnet Module - European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)”, co-funded by the ERASMUS+ Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project101172317- EUVALUESEAP.

Uvod

- Priroda nije samo prostor u kojem živimo – ona je izvor života i osnova svakog ekosistema.
- Kada nestane jedna vrsta, narušava se celokupna prirodna ravnoteža.
- Zato zaštita biodiverziteta u Srbiji mora biti nacionalni prioritet, jer bez prirode nema ni čoveka, ni razvoja, ni budućnosti.

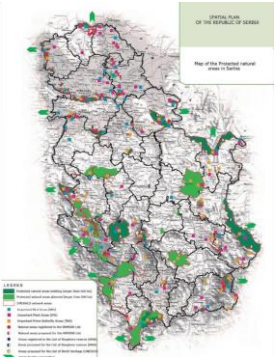
Šta je biodiverzitet

- Biodiverzitet obuhvata raznovrsnost gena, vrsta i ekosistema.
- On je osnov funkcionisanja prirodnih procesa - od oprašivanja biljaka do filtracije vode i klime.
- Kada se smanjuje biodiverzitet, smanjuje se i otpornost prirode na promene.
- Zato je njegovo očuvanje pitanje opstanka.

Bogatstvo Srbije

- Srbija je među najbogatijim zemljama Evrope po biološkoj raznovrsnosti.
- Na njenoj teritoriji živi više od 44.000 poznatih vrsta biljaka, životinja i mikroorganizama.
- Susret panonskog, alpskog i balkanskog regiona stvorio je jedinstvene ekosisteme i veliki broj endemskih vrsta.

Zašto je zaštita prioritet

- Zaštita biodiverziteta nije luksuz, već osnov održivog razvoja.
- Zdravi ekosistemi obezbeđuju čistu vodu, hranu, šume, lekovite biljke i stabilnu klimu.
- Uništavanje prirode znači gubitak resursa, zdravlja i ekonomskih mogućnosti.

Zakonodavni okvir Srbije

- Zakon o zaštiti prirode (2021) definiše prirodu kao dobro od opšteg interesa.
- Postoji razvijen sistem zaštićenih područja – nacionalni parkovi, parkovi prirode i rezervati.
- Ali zakoni imaju smisla samo ako se dosledno primenjuju i ako postoji svest građana o njihovom značaju.

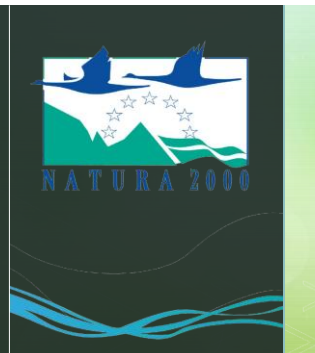
Evropski standardi kao podrška

- Evropska unija kroz Poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promene pomaže Srbiji da uskladi propise sa evropskim.
- Ali suština nije u obavezama, već u vrednostima.
- Srbija štiti prirodu ne zato što mora, već zato što zna da bez nje nema ni razvoja ni zdravlja.

Mreža natura 2000

- Natura 2000 mreža je šansa da Srbija zaštiti najvrednija prirodna područja.
- Ona ne ograničava razvoj, već omogućava održivo korišćenje resursa i pristup evropskim fondovima.
- Na taj način se štite i priroda i lokalne zajednice.

Pozitivni primeri iz Srbije

- Rezervat Uvac – očuvan beloglavi sup i razvijen eko – turizam.
- Nacionalni park Tara – stabilizacija šumskih ekosistema i populacije medveda.
- Đerdap – integrirani plan upravljanja i edukacije posetilaca.
- Ovi primeri dokazuju da se Srbija trudi da spoji razvoj i očuvanje prirode.

Ekonomski značaj biodiverziteta

- Zaštita prirode donosi ekonomske koristi – razvoj eko – turizma, organsku poljoprivredu i zelene industrije.
- Zdravi ekosistemi čuvaju zemljište i smanjuju troškove sanacije zagađenja.
- Priroda je zapravo najveći kapital jedne zemlje.

Uloga građana

- Građani imaju veću ulogu u očuvanju prirode.
- Edukacija, ekološke akcije i volonterski programi pomažu da se razvije svest o značaju biodiverziteta.
- Kada svako učestvuje, zakoni postaju i praksa.

Javna svest i obrazovanje

- Škole i univerziteti uvode ekološke teme, razvijaju se naučno istraživanje i saradnja sa EU.
- Mladi sve više učestvuju u projektima zaštite prirode.
- Obrazovanje je najvažniji korak ka dugoročnoj zaštiti.

Glavni razlozi - ZA

- Priroda je osnov života i zdravlja.
- Srbija ima izuzetno bogat biodiverzitet koji je deo njenog identiteta.
- Očuvanje prirode donosi i ekonomske koristi - eko - turizam i zdrava proizvodnja hrane.
- Ovi razlozi pokazuju da zaštita prirode nije samo obaveza prema EU, već potreba svakog društva. Kada čuvamo biodiverzitet, mi zapravo čuvamo sopstvenu budućnost, radna mesta i zdravu životnu sredinu. Srbija ima potencijal da kroz održiv turizam i ekološku poljoprivredu spoji prirodu i razvoj.

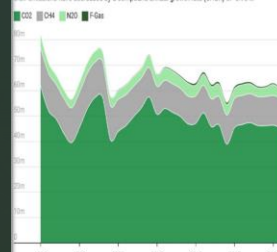

Glavni razlozi - ZA

- Zaštita biodiverziteta jača otpornost zemlje na klimatske promene.
- Evropske obaveze ubrzavaju napredak, ali volja Srbije je presudna.
- Očuvanje prirode podiže međunarodni ugled i privlači zelene investicije.
- Srbija mora da gradi stabilan i održiv sistem zaštite koji ne zavisi od spoljnih pritiskata. Kada država sama prepoznaje značaj prirode, ona postaje otpornija na krize i klimatske promene. Ulaganje u ekološke projekte i obnovljive izvore energije donosi i bolju reputaciju i finansijsku korist.

Greenhouse Gas Emissions in Serbia

In 2021, Serbia emitted 60.9m metric tonnes of carbon dioxide equivalent (CO₂e). Since 1990, their emissions have decreased by a compound annual growth rate (CAGR) of -2.96%.

Greenhouse gases measured in million metric tonnes of carbon dioxide equivalent (CO₂e). Data excludes Land Use Change and Forestry (LUCF).
Chart: Emissions Index - Source: Climate Watch - Created with Tableau

Zaključak

- Zaštita biodiverziteta u Srbiji nije nametnuta obaveza - to je nacionalna dužnost i dokaz odgovornosti prema budućim generacijama.
- Evropska unija daje smernice, ali prava snaga dolazi iz ljubavi i svesti naroda prema sopstvenoj prirodi.
- Srbija treba da štiti prirodu samo zato što ~~za~~ a ne zato što mora.

HVALA NA PAŽNJI !

Studentska debata „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi“

U Novom Sadu, januara 2026. godine

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH-Project101172317-EUVALUESEAP.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

TEMA: 1. Zaštita biodiverziteta u Srbiji – nacionalni prioritet ili evropska obaveza?

Tim 2 ARGUMENTI PROTIV

Učesnici: Aleksa Jerković, Kristina Stevanović

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Jean Monnet Module - European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP), co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317-EUVALUESEAP.

Uvod

- Iako Srbija poseduje izuzetno bogat biodiverzitet, zaštita prirode kod nas često nije rezultat sistemske politike.
- Proces evropskih integracija obavezuje Srbiju da uskladi zakone i praksu sa standardima EU, ali ta primena često ostaje formalna.
- Zato je pitanje – da li mi zaista štitimo prirodu zato što to zaista želimo, ili zato što to moramo?

Značaj evropskih integracija

- Poglavlje 27 o životnoj sredini obavezuje Srbiju da uskladi propise sa evropskim standardima.
- Bez ovog procesa, mnoge strategije i zakoni o zaštiti prirode verovatno ne bi ni bili doneti.
- Dakle, najveći pokretač promene nije unutrašnja politika, već pristupanje EU.

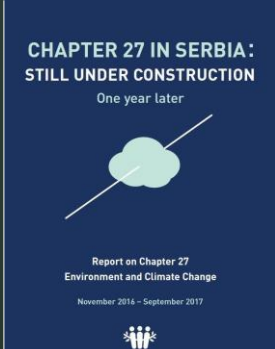
Zakonski okvir samo na papiru

- Srbija ima razvijen zakonski okvir – Zakon o zaštiti prirode, Zakon o otpadima, strategiju biodiverziteta.
- Međutim, njihova primena često izostaje.
- Brojni projekti zaštite postoje samo formalno, dok se u praksi priroda i dalje uništava urbanizacijom, rudarenjem i nelegalnom sečom šuma.

Spor napredak u Poglavlju 27

- Prema Izveštajima Evropske komisije i Koalicije 27, Srbija pokazuje spor napredak u zaštiti prirode.
- Postoje zakoni, ali nedovoljno kadrova, finansija i političke volje da se oni sprovedu.
- Ovo pokazuje da je usklađivanje često deklarativno, a ne stvarno sprovođenje.

Mreža natura 2000 - izazov

- Mreža Natura 2000 jeste važna, ali se u Srbiji sporo primenjuje.
- Proces identifikacije područja i sprovođenje zaštite kasni, jer lokalne samouprave i institucije nemaju dovoljno kapaciteta.
- Bez pritiska EU, verovatno bi i taj proces stao.

Sukobi interesa

- Ekonomski interesi često imaju prednost nad zaštitom prirode.
- Primeri su projekti poput "Jadar" ili mini – hidroelektrane na Staroj planini, gde je priroda bila žrtva investicija.
- Da nije bilo javnog pritiska i evropskih normi, mnogi bi projekti prošli bez ograničenja.

Problem sprovođenja zakona

- Inspekcije su slabo opremljene, kazne niske, a korupcija prisutna.
- Zbog toga, i pored zakona, mnoge štetne aktivnosti prolaze neprimetno.
- Evropski pritisak često je jedini razlog zbog kojeg država reaguje.

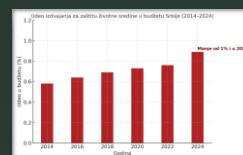
Ekološki aktivizam umesto sistema

- Umesto da država vodi brigu o prirodi, zaštita biodiverziteta se često oslanja na nevladine organizacije i građanske inicijative.
- To pokazuje da sistem nije dovoljno razvijen i da svest o značaju prirode nije deo državne politike.

Nedostatak finansiranja

- Zaštita prirode u Srbiji ima skromna budžetska izdavanja.
- Bez podrške EU i međunarodnih fondova, mnogi projekti ne bi mogli da se sprovedu.
- To pokazuje da je evropski uticaj veoma bitan pokretač finansiranja i realizacije.

Edukacija i svest

- Ekološka svest u Srbiji raste, ali sporo.
- Većina građana još uvek ne povezuje kvalitet života sa zaštitom prirode.
- Bez spoljašnjih podsticaja, obrazovanje o biodiverzitetu nije dovoljno zastupljeno u sistemu.

Pritisak EU kao glavni pokretač

- Da nema obaveza prema EU, Srbija bi sporo napredovala u oblasti zaštite prirode.
- Većina reformi sprovedena je da bi se Poglavlje 27 otvorilo, a ne zato što je društvo istinski prepoznalo važnost biodiverziteta.

Glavni razlozi PROTIV

- Većina propisa doneta je zbog evropskih zahteva
- Zakoni se često ne primenjuju u praksi.
- Finansiranje projekta zavisi od međunarodne pomoći.
- Ovi razlozi pokazuju da Srbija i dalje ne vidi biodiverzitet kao svoj resurs, već kao političku obavezu. Kada prestane pritisak EU, aktivnosti u oblasti zaštite prirode se često zaustavljaju. To znači da se mere sprovode više zbog očiglednih i izveštaja, nego iz stvarne potrebe.

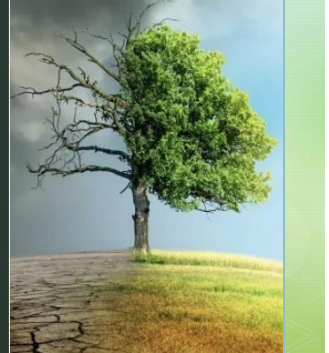
Poređenje propisa Srbije i EU

Propis EU	Propis Srbije
Zakonsko uskladjivanje	some level of preparation
Upravljanje otpadom	napredak u zakonodavstvu, primena zakla
Kvalitet vazduha	izazovi ostaju
Zaštita prirode	Natura 2000 u pripremi
Klimatske promene	planovi postoje, implementacija sporo

Literatura:
Izveštaj Evropske komisije o Srbiji (2024) | Rezolucija 27. novembra, 2024. | EU za Srbiju (2024-2026)

Glavni razlozi PROTIV

- Ekonomija često ima prednost nad ekologijom.
- Nema dovoljne saradnje između institucija i lokalnih zajednica.
- Zaštita prirode je deklarativna – sprovođenje izostaje.
- Kada se zakoni donose bez stvarne političke volje, oni ostaju samo formalnost.
- Sukob interesa između razvoja i ekologije često završava u korist profita. Zbog toga zaštita biodiverziteta kod nas više posledica spoljašnjeg pritiska, nego unutrašnje svesti.

Zaključak

- Zaštita biodiverziteta u Srbiji danas više li na evropsku obavezu nego na nacionalni prioritet.
- Iako postoje zakoni i strategije, njihova primena je spor i nedovoljna.
- Da bi zaštita prirode postala istinska vrednost, ona mora proizaći iz društvene svesti, a ne iz spoljopolitičkih ciljeva.
- Evropska unija nas uvek tako da čuvamo prirodu, ali tek kada to postane naš izbor, doći će naš uspeh.

HVALA NA PAŽNJI !

Student's debate „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“: transfer of good practices”

U Novom Sadu, januara 2026. godine

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project101172317- EUVALUESEAP.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

MOGUĆNOSTI UVOĐENJA AGROEKOLOŠKIH MERA U POLJOPRIVREDI SRBIJE PUTEM IPARD PROGRAMA-

Jean Monnet Module „ European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH – Project:101172317-EUVALUESEAP.

Tim 1 ARGUMENTI ZA

UČESNICI:
1.SUNČICA MIČIĆ
2.IVANA TRKULJA

FASILIJATOR: PROF. DR VLADIMIR MEDOVIĆ,
REDOVNI PROFESOR NA PRAVNOM FAKULTETU
ZA PRIVREDU I PRAVOSUĐE U NOVOM SADU

OPŠTI ARGUMENTI

za zemlje kandidate za ulazak u EU

IPARD

- pruža finansijsku i tehničku pomoć zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u EU

KORISNOST IPARD MERA U ŠIREM SMISLU

- modernizuju poljoprivredu,
- unapređuju konkurentnost poljoprivrednih gazdinstava,
- razvijaju ruralna područja,
- usklađuju se standardi zemalja kandidatima sa onima koji važe u Evropskoj uniji (posebno u oblasti bezbednosti hrane, zaštite životne sredine i dobrobiti životinja).

KORISNOST AGROEKOLOŠKIH MERA U ŠIREM SMISLU

- zaštita i unapređenje kvaliteta zemljišta,
- očuvanje biodiverziteta u poljoprivrednim ekosistemima,
- smanjenje intenzivne upotrebe hemikalija i
- smanjenje upotrebe pesticida i đubriva, bolja agronomska praksa.

IPARD III PROGRAM: CILJ MERE 4 AGROEKONOMSKE – KLIMATSKE AKTIVNOSTI I ORGANSKA PROIZVODNJA

- „poboljšanje kvaliteta tla primenom održivih metoda proizvodnje, alternativnih metoda za upravljanje korovom, kao i sprečavanje gubitaka tla usled erozije“, kao i
- „zaštita i unapređenje biodiverziteta i proširenje staništa za poboljšani biodiverzitet“

PRIRODNI RESURSI, POLITIČKA VOLJA I OBRAZOVANJE

- Srbija ima relativno dobre prirodne (zemljišne) resurse
- politički okvir za uvođenje novih agroekoloških mera je spreman (doneti su zakoni, pravilnici i usvojene strategije)
- sprovedene su odgovarajuće obuke, edukacije i razvoj poslovnih planova za sprovođenje aktivnosti agroekoloških mera

RAZVIJENA EKOLOŠKA SVEST

- poljoprivredni proizvođači su svesni ekoloških uticaja i pokazuju spremnost da usvoje nove agroekološke prakse
- zaposleni u savetodavnim službama smatraju da je najveća motivacija za korišćenje agro-ekoloških mera odgovornost poljoprivrednika prema budućim generacijama

ISKORIŠĆENOST INVESTICIONIH MERA KROZ IPARD

- najbrže su iskorišćene mera 1 (mekanizacija) i mera 3 (prerada)
- dok mera 4 koja je usmerena na poljoprivredno okruženje i klimu ima nižu stopu iskorišćenosti zbog kompleksnosti, većeg administrativnog opterećenja i manjeg interesa kratkoročne profitabilnosti

KONKRETNE AKTIVNOSTI KOJE SU PODRŽANE:

- ulaganja u tehnologije koje smanjuju štetu za tlo i vodu;
- metode koje štite biodiverzitet;
- alternativne metode upravljanja korovom/pesticidima;
- sprečavanje erozije; i
- povezivanje sa drugim merama investicija radi većeg efekta.

REZULTATI IPARD III

- agroekološke mere (zaštita zemljišta, očuvanje biodiverziteta, smanjenje pesticida) su prepoznate i podržane kroz IPARD-program u Srbiji
- najveći efekat sprovedenih mera ogleda u organskoj proizvodnji koja pokazuje rastući potencijal

ZAKLJUČAK

U SRBIJI

- postoji povoljna politička klima za realizaciju IPARD programa,
- sprovedene su i odgovarajuće obuke zaposlenih u institucijama koje su odgovorne za sprovođenje IPARD aktivnosti
- razvijena je i ekološka svest kod poljoprivrednika

- što upućuje na zaključak da je u Republici Srbiji moguće sprovesti IPARD program uvođenjem agroekoloških i klimatskih mera

HVALA NA PAŽNJI!

Studentska debata „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi“

U Novom Sadu, januara 2026. godine

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

PREPREKE ZA UVOĐENJE AGROEKOLOŠKIH MERA U POLJOPRIVREDI SRBIJE PUTEM IPARD PROGRAMA

Tim 2 ARGUMENTI PROTIV

UČESNICI:

1. TIJANA ŽEŽELJ
2. GORANA ŠTRBAC

Fasilijator: prof. dr Radivoj Prodanović, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

PROCEDURE VEZANE ZA IPARD III PROGRAM KOMPLEKSNE I OPTEREĆUJUĆE

- o akreditacija mera, izrada pravilnika, kontrola i verifikacija projekata je spora i birokratski zahtevna što usporava početak i isplatu projekata

ADMINISTRATIVNE PREPREKE

NEDOSTATAK KAPACITETA I OBUKE U INSTITUCIJAMA

- o Lokalne i državne institucije (npr. IPARD agencija, kontrolni organi, savetodavne službe) ponekad nemaju dovoljno obučenog kadra za kompletno sprovođenje programa, monitoring i savetovanje.

POSTOJI POTREBA ZA USKLADIVANJEM PROCEDURA NA TERENU

- o opštine, savetodavne službe i IPARD strukture zahtevaju bolju koordinaciju

ZAKLJUČAK

- administrativna složenost i ograničen institucionalni kapacitet usporavaju početak i kontrolu sprovođenja agroekoloških mera

FINANSIJSKE PREPREKE

ZAHTEV IPARD PROGRAMA ZA SOPSTVENIM UČEŠĆEM FINANSIJSKIH SREDSTAVA

- to znači da poljoprivrednici često moraju imati sopstveni kapital ili moraju podići kredit da bi pokrenuli projekat pre nego što dobiju IPARD sredstva.
- Ovaj zahtev vrlo često isključuje mala i slabo likvidna gazdinstva.

VELIČINA GAZDINSTVA I OBIM EKONOMIJA

- veliki broj malih i fragmentovanih gazdinstava (prosečne veličine od 6,2ha) otežavaju da investicije budu isplative što i administrativno smanjuje pristup finansijskim sredstvima

KAŠNJENJA U ISPLATAMA I ADMINISTRATIVNI TROŠKOVI

- Čak i kod odobrenih projekata, rokovi za ugovaranje i povraćaj ili isplata sredstava mogu biti problematični što nameće i dodatne troškove, pa uvećava i rizik za korisnike.

ZAKLJUČAK

- Ukratko, finansijska barijera (sopstveno učešće, likvidnost, male površine) isključuje mnoge male proizvođače.

INFORMACIONE PREPREKE

NEDOVOLJNA INFORMISANOST I LOŠA PROMOCIJA MERA

- Mnogi poljoprivrednici (naročito u udaljenim i ruralnim krajevima Republike Srbije) ne poznaju detalje uslova, obaveza tokom trajanja mere ili benefita koje mogu imati.

NEDOSTATAK SAVETODAVNIH USLUGA SPECIFIČNIH ZA AGROEKONOMIJU

- Uočava se potreba za praktičnim savetnicima koji mogu pomoći poljoprivrednicima u pripremi dokumentacije i tehničkoj prilagodjenosti mera na specifične proizvodne sisteme.

NEPOTPUNI ILI NEJASNI PRIRUČNICI I KRITERIJUMI VREDNOVANJA

- utiče na veliki broj grešaka u prijavama i povećava rizik od odbijanja projekata za finansiranje

ZAKLJUČAK

- Informacioni jaz (niska svest, slab savetodavni kapacitet) smanjuje iskorišćenost potencijala mera.

SUMARNI ZAKLJUČAK

- Sve ovo pokazuje da u Republici Srbiji postoje **sistematske prepreke**, kako u administrativnom tako i u finansijskom i informacionom aspektu, koje onemogućavaju ili otežavaju pristup fondu IPARD programa za sprovođenje agroekoloških mera.

HVALA NA PAŽNJI!

Studentska debata „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi”

U Novom Sadu, januara 2026. godine

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Zeleni dogovor EU i njegov uticaj na poljoprivredne politike Republike Srbije

Tim 1 ARGUMENTI ZA

Učesnici: Milana Radiša, Rada Radojević

Fasilijator: prof. dr. Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP.

Uvod

- Zeleni dogovor Evropske unije predstavlja jedan od najvažnijih strateških dokumenata savremene evropske politike, čiji je cilj da do 2050. godine Evropa postane prvi klimatski neutralan kontinent.
- U poslednjih nekoliko godina prepoznat je značaj održive proizvodnje, očuvanja biodiverziteta, racionalnog korišćenja zemljišta i vode, kao i razvoja ruralnih područja u skladu sa principima održivog razvoja.
- Ova inicijativa ne podrazumeva samo smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte, već i sveobuhvatnu transformaciju privrednih sektora, uključujući energetiku, industriju, saobraćaj, a naročito poljoprivredu.

Ciljevi Zelenog dogovora

- **Evropski zakon o klimi** – obavezuje članice EU da smanje emisiju gasova sa efektom staklene bašte za 55% do 2050. godine.
- **Mehanizam za provedbu tranzicije** – fond namenjen sektorima koji su najviše pod uticajem tranzicije.
- **Investicioni plan za održivu Evropu (SEIP)** – Evropski zeleni plan koji predstavlja finansijsku strategiju namenjenu za podsticaj javnih i privatnih ulaganja u zelene projekte i brigu o radnicima.
- **Strategija za biodiverzitet do 2030. godine** – fokus stavlja na zaštitu staništa, biodiverziteta, obnavljanje oštećenih ekosistema i širenje zaštićenih područja.

Zajednička poljoprivredna politika kao osnova za sprovođenje Zelenog dogovora

- Glavni mehanizam usmeravanja poljoprivrede ka održivom razvoju.
- Podstiče agroekološke prakse kao što su organska proizvodnja i rotacija useva.
- Promoviše se model tzv. **zelene multifunkcionalne poljoprivrede**.
- Most između ekonomskog razvoja ruralnih područja i ekoloških zahteva Zelenog dogovora, čime se obezbeđuje dugoročna održivost poljoprivrednog sektora i doprinos globalnim ciljevima zaštite životne sredine.

Od njive do trpeze

- **Smanjenje upotrebe hemikalija:** pesticida za 50%, đubriva za 20% i antibiotika u stočarstvu za 50% do 2030. godine
- **Povećanje učešća organske proizvodnje** na 25% obradivog zemljišta
- **Podršku održivim praksama** kao što su agroekologija, kružna bioekonomija, obnovljivi izvori energije i održivo ribarstvo
- **Jačanje položaja proizvođača** u poljoprivredi, ribarstvu i akvakulturi
- **Smanjenje rasipanja hrane,** podršku lokalnoj proizvodnji i krizne planove za sigurnost snabdevanja.

Strategija biodiverziteta

- Zaštitu 30% kopna i mora u EU uz prvo obavezujuće mere za očuvanje staništa i ugroženih vrsta
- Obnovu 25.000 km reka uklanjanjem prepreka za slobodan tok voda
- Sadnju tri milijarde stabala do 2030. radi povećanja šumskih površina i kvaliteta zemljišta
- Smanjenje upotrebe pesticida za 50% kroz prelazak na održivu poljoprivredu
- Razvoj zelene infrastrukture i bolje povezivanje prirodnih staništa.

Prilike za Zapadni Balkan

- Zelena agenda za Zapadni Balkan omogućava postepeno usklađivanje sa evropskim standardima, što podstiče razvoj održive poljoprivrede i povećanje izvoznog potencijala.
- Zemlje poput Srbije, Severne Makedonije i Albanije uvode politike koje podstiču zelene tehnologije i agroekološke prakse.
- Poljoprivredne politike u zemljama Zapadnog Balkana prelaze sa kvantitativnog na održivi model razvoja.
- Fokus se pomera sa povećanja proizvodnje ka smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte, racionalnom korišćenju resursa i unapređenju kvaliteta proizvoda.

Prilike za Srbiju

- Implementacijom Zelene agende podstiče se digitalizacija, veća kontrola kvaliteta hrane i pristup finansijskoj pomoći koja omogućava unapređenje proizvodnje.
- Srbija je kroz programe podrške preciznoj poljoprivredi i obnovljivim izvorima energije na gazdinstvima pokrenula „zelenu tranziciju“ sektora.
- Srbija se kroz svoje strateške dokumente i programe, poput IPARD III i Nacionalnog programa ruralnog razvoja (NPRR 2022–2024), postepeno prilagođava zahtevima Zelenog dogovora.
- Principi Zelene agende EU postepeno se integrišu u sve oblasti poljoprivredne politike Srbije, uključujući planiranje subvencija, ruralni razvoj i programe podrške malim proizvođačima.

IPARD fondovi regiona

- Podržavaju modernizaciju gazdinstva kroz ulaganja u opremu, infrastrukturu i obnovljive izvore energije, što doprinosi konkurentnosti i razvoju sela.
- Omogućavaju ulaganja u digitalizaciju, mehanizaciju i ekološki prihvatljive tehnologije, čime se smanjuje jaz između malih i velikih proizvođača i osigurava dugoročna održivost poljoprivrede u regionu.
- Jačanje konkurentnosti agrarnog sektora i pripremu zemalja kandidata za ravnopravno učešće na jedinstvenom tržištu EU.

Srbija i IPARD fond

- 60% ukupnih sredstava iz IPARD fonda namenjeno je održivom restrukturiranju poljoprivrede i ruralnih područja.
- Do 5% izdvajanja usmerava se na pripremu za primenu

Poglavlje 11

- Modernizacija poljoprivredne proizvodnje
- Unapređenje preduzetništva na selu
- Podsticanje ekološki održivih praksi
- Zaštita životne sredine
- Smanjenje zavisnosti od direktnih subvencija
- Jačanje konkurentnosti i ekološke održivosti poljoprivrede
- Bolja integracija poljoprivrednog sektora u ukupnu nacionalnu ekonomiju

Razlozi ZA – Zapadni Balkan

- **Uvođenje održivih poljoprivrednih praksi** – podstiče prelazak sa konvencionalnih na ekološki prihvatljive metode, smanjujući upotrebu pesticida i veštačkih đubriva, čime se čuva biodiverzitet i kvalitet zemljišta i voda.
- **Povećanje konkurentnosti na EU tržištu** – prilagođavanje evropskim standardima omogućava izvoznim pristup većim i profitabilnijim tržištima.
- **Podsticanje ruralnog razvoja** – ulaganja u infrastrukturu, obrazovanje i obuku poljoprivrednika poboljšavaju životni standardi u ruralnim područjima i smanjuju migracije stanovništva.
- **Podsticanje inovacija i tehnologija** – Zeleni dogovor motivise razvoj novih tehnologija, uključujući preciznu poljoprivredu i digitalne alate za upravljanje resursima, što može povećati produktivnost.
- **Smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte** – primena ekoloških praksi doprinosi smanjenju ugljeničnog otiska poljoprivrede i doprinosi klimatskim ciljevima regiona.

Razlozi ZA - Srbija

- **Zaštita zdravlja i životne sredine** - Srbija ima najzagađeniji vazduh u Evropi, a poljoprivreda može igrati ključnu ulogu u rešenju problema kroz obnovu zemljišta i sadnju vetrozaštitnih pojaseva.
- **Energetska nezavisnost** - Razvoj bioenergije iz poljoprivrednog otpada doprinosi smanjenju zavisnosti od fosilnih goriva.

- **Približavanje EU** - Usklađivanje sa Poglavljem 11 i standardima Zelenog dogovora ubrzava evropske integracije i otvara pristup EU fondovima za ruralni razvoj.
- **Očuvanje prirodnog bogatstva** - Srbija poseduje veliki biodiverzitet i potencijal za razvoj organske i agroekološke proizvodnje, što može postati njen strateški brend.

Zaključak

- Zeleni dogovor stvara okvir za ekonomski, ekološki i socijalno održivu transformaciju poljoprivrede Zapadnog Balkana, otvarajući mogućnosti za inovacije, investicije i jačanje ruralnih zajednica.
- Usklađivanje sa Zelenim dogovorom može doprineti modernizaciji i digitalizaciji poljoprivrede, jačanju konkurentnosti domaćih proizvođača i unapređenju standarda kvaliteta.

HVALA NA PAŽNJI!

Studentska debata „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi“

U Novom Sadu, januara 2026. godine

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-MO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Zeleni dogovor EU i njegov uticaj na poljoprivredne politike Republike Srbije

Tim 2 ARGUMENTI PROTIV

Učesnici: Norbert Balzam, Luka Šarić
 Fasiliator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić,
 redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju
 i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP.

Uvod

- Poljoprivreda ima posebno mesto u okviru Zelenog dogovora, jer istovremeno predstavlja i žrtvu i uzrok klimatskih promena.
- Savremena poljoprivredna proizvodnja u velikoj meri zavisi od klimatskih uslova, ali ujedno i sama doprinosi emisiji gasova sa efektom staklene bašte i to kroz upotrebu mineralnih đubriva, pesticida i fosilnih goriva.
- Proces prilagođavanja nije jednostavan, jer zahteva velike investicije, promenu navika proizvođača i jačanje institucionalne podrške.

Izazovi Zelenog dogovora

Mnogobrojni su izazovi sa kojima se suočava Zapadni Balkan, ali i Srbija, prilikom implementacije Zelenog dogovora:

- Ekonomski
- Tehnološko – razvojni
- Proizvodni i agronomski
- Institucionalni i administrativni
- Socijalni

Ekonomski izazovi

Visoki troškovi prelaska na održivu proizvodnju i nove tehnologije.

- Nedostatak kapitala kod malih i srednjih poljoprivrednika za ulaganje u modernizaciju.
- Povećanje cena hrane zbog rasta troškova proizvodnje.
- Nejednakost između velikih i malih proizvođača – veliki se lakše prilagođavaju.
- Zavisnost od EU fondova i spoljne finansijske podrške.

Tehnološko – razvojni izazovi

Nedostatak adekvatne infrastrukture za navodnjavanje, preradu otpada i reciklažu.

- Fragmentisanost zemljišta i mali posedi otežavaju digitalizaciju i ekološke standarde.
- Spora digitalizacija i loš pristup modernim tehnologijama u ruralnim područjima.

Proizvodni i agronomski izazovi

- Pad prinosa u prelaznom periodu zbog smanjenja pesticida i đubriva.
- Nedovoljno razvijeno organsko tržište u Srbiji i regionu.
- Nizak nivo primene precizne poljoprivrede i agroekoloških praksi.

Institucionalni i administrativni izazovi

Kompleksne procedure i papirologija za pristup fondovima EU.

Slaba savetodavna podrška i nedovoljna edukacija proizvođača.

Nedovoljno efikasno korišćenje dostupnih programa i sredstava.

Socijalni izazovi

Ugroženost malih gazdinstava i mogućnosti gasenja porodičnih poljoprivređa.

Migracija mladih iz sela i manjak radne snage u poljoprivredi.

Nejednak uticaj na različite kategorije stanovništva (ruralno i urbano).

Let's GO green!

Izazovi Zapadnog Balkana GREEN AGENDA FOR THE WESTERN BALKANS

- Slabiji ekonomski i institucionalni kapaciteti.
- Visoko zagađenje i slaba infrastrukturna zaštita životne sredine.
- Spora tranzicija ka cirkularnoj ekonomiji.

Let's GO green!

GREEN AGENDA FOR THE WESTERN BALKANS

- Fragmentacija zemljišta i mala prosečna gazdinstva predstavljaju izazov u primeni modernih tehnologija.
- Prosečna veličina gazdinstava u Albaniji iznosi samo 1,3 hektara, dok u Srbiji dostiže 6,1 hektar, značajno ispod evropskog proseka od 17 hektara. Ove strukturalne karakteristike otežavaju ulaganja u zelene tehnologije i digitalizaciju.

Izazovi za Srbiju

- Tradicionalni modeli proizvodnje i skromna ulaganja u inovacije.
- Udeo površina pod organskom proizvodnjom iznosi svega oko 0,85% ukupno korišćenog poljoprivrednog zemljišta, što je znatno ispod proseka država članica Evropske unije.
- Srbija se nalazi u ranoj fazi procesa prilagođavanja evropskim standardima održivosti, te da su potrebne dodatne mere za jačanje kapaciteta poljoprivrednih proizvođača i podsticanje ekološki prihvatljivih praksi.

Razlozi PROTIV Zapadni Balkan

Visoki troškovi prelaska – mali i srednji proizvođači često nemaju sredstva za ulaganje u nove tehnologije i obuku potrebnu za održive prakse.

Rizik od smanjenja prinosa – u ranim fazama implementacije prelazak na ekološke metode može smanjiti prinos i prihode.

Nedostatak infrastrukture – mnoge oblasti nemaju adekvatne sisteme za navodnjavanje, reciklažu i preradu otpada, što otežava primenu Zelenog dogovora.

Administrativni teret – usklađivanje sa evropskim standardima uključuje kompleksnu papirologiju i sertifikacije, što može biti opterećujuće za poljoprivrednike.

Nejednakost među proizvođačima – veći proizvođači i oni sa većim finansijskim kapacitetima imaju prednost, dok mala gazdinstva mogu biti marginalizovana u procesu prilagođavanja.

Razlozi PROTIV Srbija

- **Nedostatak znanja i saveta** - Edukacija o održivoj poljoprivredi nije dovoljno razvijena, a poljoprivredne savetodavne službe su potkapacitirane.
- **Ograničen pristup tržištu** - Male farme teško ulaze u lance snabdevanja zbog nepostojanja zadrugnog sistema i slabih logističkih mreža.

- **Nedovoljno učešće lokalnih zajednica** - Politike se često kreiraju „odozgo nadole“, bez uključivanja lokalnih proizvođača i udruženja.
- **Neizvesnost u finansiranju** - Nedostatak dugoročnih kreditnih linija i garancijskih fondova otežava prelazak na zelene prakse.

Zaključak

Iako Zeleni dogovor donosi značajne razvojne potencijale za zemlje Zapadnog Balkana, proces njegove implementacije nije bez izazova.

Ove politike zahtevaju duboku transformaciju nacionalnih poljoprivrednih sistema, što često dovodi do socijalnih, ekonomskih i institucionalnih tenzija.

U praksi, najveći teret tranzicije snose mali proizvođači, koji se suočavaju sa rastućim troškovima usklađivanja, nedostatkom kapitala i ograničenim pristupom tržištu.

HVALA NA PAŽNJI!

Studentska debata „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi“

U Novom Sadu, januara 2026. godine

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317-EUVALUESEAP.

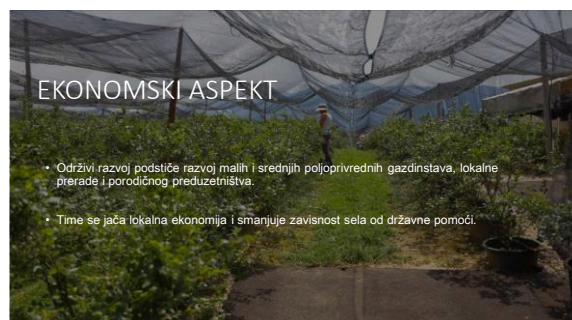
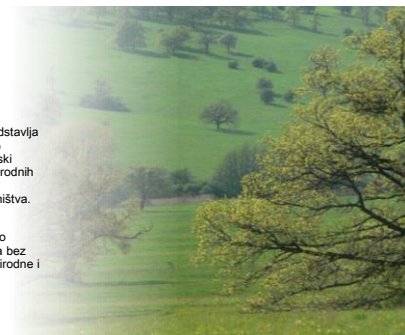
DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

UVOD:

- Održivi razvoj sela predstavlja model koji istovremeno podrazumeva ekonomski napredak, očuvanje prirodnih resursa i unapređenje kvaliteta života stanovništva.
- Njegov cilj je dugoročno jačanje ruralnih sredina bez ugrožavanja njihove prirodne i društvene osnove.

DRUŠTVENI ASPEKT

- Razvoj ruralnih sredina stvara uslove za zadržavanje mladih na selu kroz zapošljavanje, obrazovanje i unapređenje životnih uslova.
- Na taj način selo postaje prostor perspektive, a ne isključivo odlaska.

ÉKOLOŠKI ASPEKT

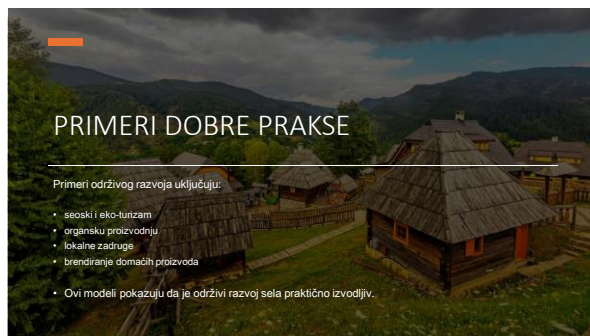
- Održivi razvoj promovise racionalno korišćenje zemljišta, vode i energije, kao i primenu ekološki prihvatljivih poljoprivrednih praksi
- Očuvanje prirodnih resursa je osnov dugoročnog opstanka sela.

PODRŠKA I MODELI

- Postojeći evropski i nacionalni programi pružaju finansijsku i stručnu podršku razvoju sela.
- Iako EU modeli ne mogu biti u potpunosti preslikani, oni mogu poslužiti kao osnova za prilagođena rešenja u Srbiji.

PRIMERI DOBRE PRAKSE

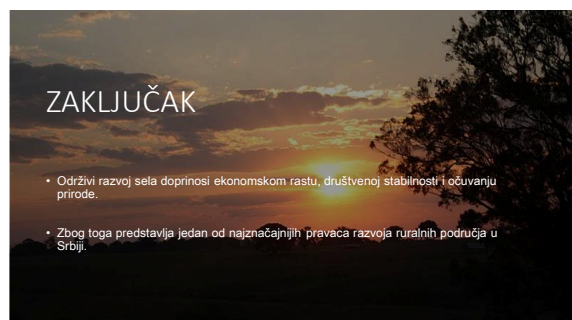
Primeri održivog razvoja uključuju:

- seoski i eko-turizam
- organsku proizvodnju
- lokalne zadruge
- brendiranje domaćih proizvoda
- Ovi modeli pokazuju da je održivi razvoj sela praktično izvodljiv.

ODGOVOR NA KRITIKE

- Iako se često navodi da su održivi modeli skupi i teško primenljivi, njihova postepena i prilagođena primena omogućava realne i dugoročne rezultate.
- Održivi razvoj predstavlja ulaganje, a ne trošak.

ZAKLJUČAK

- Održivi razvoj sela doprinosi ekonomskom rastu, društvenoj stabilnosti i očuvanju prirode.
- Zbog toga predstavlja jedan od najznačajnijih pravaca razvoja ruralnih područja u Srbiji.

ODRŽIVI RAZVOJ SELA

Tim 2 ARGUMENTI PROTIV

Učesnici: Aleksandar Kljajić, Anastasija Dimitrijević
 Fasilitator: prof. dr. Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union, Project: ERASMUS-IMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317-EUVALUESEAP.

UVOD

U teoriji, EU modeli održivog razvoja sela deluju idealno – pametne farme, energetski efikasna sela, udruženi proizvođači, ruralni turizam.
 Ali kada pogledamo realnost Srbije, postavlja se pitanje:
 Da li je jedan od tih modela zapravo izvodljiv kod nas?

02

VIZIJA

Mi ne tvrdimo da EU modeli nisu dobri. Naprotiv, mnogi su odlični. Problem je što oni ne mogu da se kopiraju u Srbiji zato što mi nemamo iste ekonomske, demografske ni infrastrukturne uslove. Zato Srbija mora da razvije sopstvene, lokalno prilagođene modele.

03

EU sela

- višestruko veće subvencije
- savremena mehanizacija
- stabilni otkupi i sistemi
- skupje tehnologije (bioenergetika, solarne elektrane, digitalizacija)

Srpska sela

- mali budžet
- niska produktivnost
- nestabilne cene
- problemi sa osnovnom opremom

EKONOMSKE RAZLIKE

04

DEMOGRAFSKI SLOM

EU modeli prolaze od pretpostavke da u selima ima ljudi – kod nas to nije slučaj

STAROST

Prosečna starost u selima je preko 60 godina.

Stanovništvo

U nekim selima živi manje od 50 stanovnika

Migracija

Nema mladih ni radne snage.

05

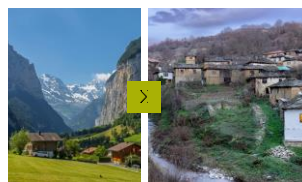
KULTURNE I SOCIJALNE RAZLIKE

EU sela imaju tradiciju udruživanja i visokog poverenja u institucije.

U Srbiji:

- nepoverenje u zadruge (istorijski razlozi)
- slaba motivacija za zajedničke projekte
- manje uključivanje lokalne zajednice

09

Infrastruktura zaostalog

EU sela

- Stabilna internet
- Uređene puteve
- Vodovod
- Kanalizaciju
- Javni prevoz, škole, ambulante

Srpska sela

- Sela bez pijaće vode
- Loš internet
- Loši ili nepostojeći putevi

07

PROBLEMI SA EU FONDovima

I kada fondovi postoje, Srbija ima problem sa:

- komplikovanim birokratijom
- nedostatkom edukacije
- sporim procedurama
- slabom iskorišćenosti (IPARD -40%)

10

NAŠ PREDLOG

Umesto kopiranja EU modela, Srbija treba da razvije:

- male, realne projekte po selu
- ulaganja u puteve i vodovod
- podršku za mlade da ostanu
- mini grantove za mikro-biznise
- edukacije za poljoprivrednike

Svako selo treba poseban model.

11

PRIMER REALNIH REŠENJA

- Pčelarstvo i mali zanati
- mini sirane i sušare
- domaći proizvodi
- lokalne zadruge "na naš način"
- regeneracija sela kroz turizam, ali postepeno

12

KLJUČNA POENTA

EU modeli su inspirativni, ali nisu „copy-paste“ rešenja. Mi moramo uzeti ono što je za nas izvodljivo i prilagoditi našoj realnosti, ne njihovoj.

13

ZAKLJUČAK ARGUMENTACIJE

Srbija ima previše specifičnosti — ekonomske, kulturne, demografske i infrastrukturne — da bi mogla da preuzme EU modele održivog razvoja sela bez duboke adaptacije.

Sve dok se ne reše osnovni problemi, EU modeli će ostati teorija, a ne praksa.

14

ZAVRŠNA REČ

- Naš stav nije protiv evropskih rešenja.
- Naš stav je za realnost.
- Srbija mora da razvije svoj model održivog razvoja sela — jednostavan, postupno primenljiv i prilagođen životu na terenu.

15

HVALA NA PAŽNJI

16

Primena EU direktiva o otpadu u Srbiji: izazovi i ograničenja

Tim 2 ARGUMENTI ZA

Učesnici: Zita Lacko i Stefan Popržen

Fasilijator: prof. dr Radivoj Prodanović, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP.

Uvod – Zašto primena EU direktiva ima značaj

- EU direktive predstavljaju najviši standard upravljanja otpadom i nude jasne smernice za modernizaciju sistema. Usklađivanje Srbije sa EU propisima podiže kvalitet usluga, smanjuje zagađenje i doprinosi stvaranju održivog i efikasnog sistema.

Slika 1: Reciklaža
<https://nasameta.com/vlada-srbije-usvojila-plan-za-smanjenje-otpada-ka-podnacij-actnim-technologijama/>

Šta EU direktive donose Srbiji

- EU direktive uvode savremeni pristup upravljanju otpadom, zasnovan na prevenciji, reciklaži i ponovnoj upotrebi. Time se smanjuje količina otpada na deponijama i uvodi se praksa cirkularne ekonomije koja materijale vraća u proizvodne tokove.

Slika 2: Hijerarhija upravljanje otpadom.
<https://hullangrenewenergynews.com/rs/komunali-otpad-sukobom-ekonomije-izdrzive>

Ekološke koristi

- Primena evropskih standarda direktno smanjuje zagađenje vazduha, zemljišta i voda. Zatvaranje nesanitarnih deponija i razvoj modernih centara poboljšavaju stanje životne sredine i smanjuju rizik od ekoloških incidenata.

Slika 3: Sprečavanje i kontrola zagađivanja životne sredine
<https://www.agencija.gov.rs/zagadjivanje-vazduha-na-zapadnom-balkanu-uzrok-velikog-broja-prevenjenih-smrti/>

Ekonomске koristi

- Usklađivanje sa EU propisima otvara mogućnosti za finansiranje projekata iz evropskih fondova. Razvija se tržište sekundarnih sirovina, otvaraju se nova radna mesta, a lokalne samouprave dugoročno smanjuju troškove održavanja otpada.

Slika 4: Sana za razvoj malih i srednjih preduzeća
<https://emogućnosti.rs/otvoren-novi-program-eu-podribe-cirkularna-ekonomija-kao-sana-za-razvoj-malih-i-srednjih-preduzeća-u-srbiji/>

Povećanje konkurentnosti

- Primena EU standarda podiže kvalitet usluga i ekoloških performansi preduzeća, što povećava njihovu konkurentnost na evropskom tržištu. Kompanije koje ispunjavaju visoke standarde imaju bolji pristup investicijama i stranim partnerima.

Slika 5: EU u Srbiji
<https://europa.rs/evropska-komisiya-o-nepohodnim-reformama-u-procesu-prosirenja/>

Tehnološki razvoj

- EU promoviše korišćenje naprednih tehnologija za tretman otpada. Sortirnice, kompostane, biogas postrojenja i sistemi za energetska iskorišćenje otpada podižu efikasnost i smanjuju zagađenje.

Slika 6: Biogazno postrojenje
<https://vojvodinaizv.rs/hpp-bioenergy-u-dolovu-gradi-biogazno-postrojenje-za-proizvodnju-elektricne-energije/>

Primeri uspešnih projekata u Srbiji

- Regionalni centri u Subotici, Somboru, Užicu i Vranju već funkcionišu prema EU standardima. Ovi centri omogućavaju selekciju otpada, reciklažu i pravilno upravljanje posebnim tokovima otpada.

Slika 7: Moderna sanitarna deponija
<https://www.jkpsmadija.rs/sr/usinge/sector-%C4%8Deto%2C%87e/reciklami-centar.html>

Hijerarhija otpada – ključni EU koncept

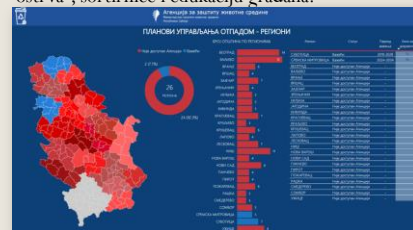
- Hijerarhija otpada promoviše prevenciju, ponovnu upotrebu, reciklažu i energetska iskorišćenje pre odlaganja. Ovaj model sprečava gomilanje otpada, štedi resurse i podstiče cirkularnu ekonomiju.

Slika 8: Infografik cirkularne ekonomije
<https://zadecu.org/cirkularna-ekonomija-za-odrzivi-razvoj/>

Uloga lokalnih samouprava

- Opštine imaju ključnu ulogu u implementaciji EU standarda kroz organizaciju prikupljanja, transporta i tretmana otpada. EU propisi podstiču lokalne samouprave da uvedu „zeleni ostrva“, sortirnice i edukaciju građana.

Slika 9: Regionalni plan upravljanja otpadom
<https://data.gov.rs/rs/regions/regionalni-plan-upravljanja-otpadom/>

Uloga države

- Država donosi zakone usklađene sa EU propisima, sprovodi nadzor i obezbeđuje uslove za realizaciju projekata. Ministarstvo zaštite životne sredine koordinira aktivnosti i pruža podršku lokalnim samoupravama.

Slika 10: Ministarstvo zaštite životne sredine
<https://www.ekologija.gov.rs/lat/sapostena/vesti/potpisani-ugovori-sa-organizacijama-civilnog-sektora-za-projekte-za-odrzivi-zivotne-sredine>

Uloga privatnog sektora

- Privatni sektor doprinosi razvoju reciklaže, inovacija i upravljanja posebnim tokovima otpada. EU promoviše model proširene odgovornosti proizvođača, koji motivise firme da ulažu u reciklažne sisteme.

Slika 11: Cirkularna ekonomija
<https://odgovorno.hr/izazovi-cirkularne-ekonomije-kako-dalje-radi-dulje-trajanja-velimir-orica/>

Uloga građana

- Građani imaju presudnu ulogu u EU sistemu – odvajanje otpada na mestu nastanka ključni je deo uspešne reciklaže. Edukacija i informisanost doprinose boljim navikama i većem učešću u zaštiti životne sredine.

Slika 12: Građani imaju ključnu ulogu u reciklaži
<https://europa.rs/odvajanje-kucnog-otpada-korak-ka-cistijoj-planeti/>

Društvene koristi

- Implementacija EU standarda doprinosi zdravijoj životnoj sredini, smanjenju rizika po zdravlje i većem kvalitetu života. Čistiji gradovi, bolje upravljanje otpadom i manji broj divljih deponija doprinose razvoju zajednice.

Slika 13: Zelena ekonomija
<https://odbrane.rs/ekonomski-rast/zelena-ekonomija-odbrane-resenja-i-zelena-radna-mesta/>

Zaključak

- Usklađivanje Srbije sa EU direktivama o otpadu donosi ekološke, ekonomske i društvene koristi. Iako proces zahteva investicije i prilagođavanje, dugoročno obezbeđuje moderan, efikasan i održiv sistem upravljanja otpadom.

Slika 14: Upravljanje otpadom
<https://ekologika.rs/vesti/srbija/zakon-o-upravljanju-otpadom-kojime-si-dopunio/>

HVALA NA PAŽNJI!

Studentska debata „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi“

U Novom Sadu, januara 2026. godine

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEL-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Primena EU direktiva o otpadu u Srbiji: izazovi i ograničenja

Tim 2 ARGUMENTI PROTIV

Učesnici: Jovana Babin, Nikola Balaban

Fasilijator: prof. dr Radivoj Prodanović, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP.

Uvod – Zašto postoje argumenti protiv

- Iako EU direktive donose određene koristi, u praksi primena u Srbiji nailazi na ozbiljne prepreke. Glavni problemi su finansijski troškovi, nedovoljno razvijena infrastruktura, neujednačeni kapaciteti opština, nedostatak kadrova i sporo usvajanje dobrih praksi na lokalnom nivou. Ovi faktori otežavaju realnu i efikasnu primenu EU standarda.

Slika 1: Razvojna šuma
<https://www.industrija.rs/vesti/clanak/1710704-uredna-veliki-izazov-4-razvojna-suma>

Slika 2: Finansijski troškovi
<https://stock.adobe.com/search?money+problem>

Finansijski teret

- Srbija bi za potpunu primenu EU direktiva morala da uloži više milijardi evra u nove deponije, postrojenja, reciklažne centre i opremu. Većina lokalnih samouprava nema sredstva ni za osnovne komunalne usluge, pa je teret prelaska na EU standarde prevelik. Čak i dostupni EU fondovi često ne mogu da se iskoriste zbog složenih procedura.

Slika 3: Divlja deponija
<https://www.euronews.rs/srbija/drugi-put/176164/bogrod-spremo-odgovornu-politiku-upravljanja-otpadom-vest>

Nedovoljna infrastruktura

- Srbija ima preko 3.000 divljih deponija i veliki broj nesanitarnih odlagališta, koja ne ispunjavaju EU standarde. Broj reciklažnih centara i sortirnica je veoma mali, a postrojenja za tretman opasnog i elektronskog otpada nedovoljna. Bez osnovne infrastrukture, prelazak na EU standarde ostaje teoretski, a ne praktičan.

Slika 4: Divlja deponija u Srbiji
<https://observers.france24.com/en/europe/20210114-serbia-pollutes-gothage-lake-landfill-environment>

Glavni izazovi

- Iako su strateški ciljevi postavljeni, Srbija se suočava sa značajnim izazovima na putu ka održivijem upravljanju otpadom i cirkularnoj ekonomiji:

Gotovo sav prikupljeni komunalni otpad i dalje se odlaže na deponije.

Oko 30% tog otpada završava na nelegalnim ili nekontrolisanim smetlištima, a oko 45% na zvaničnim ali nesanitarnim deponijama.

Samo procenjenih 25% otpada ide na moderne sanitarne deponije koje ispunjavaju standarde. Ovakva struktura znači da se većina otpada odlaže na način koji predstavlja rizik za životnu sredinu (zagađenje zemljišta, voda i vazduha) i nije u skladu sa EU propisima. Nedovoljno je izgrađenih regionalnih centara za upravljanje otpadom – još uvek postoji mnogo opština bez pristupa sanitarnoj deponiji ili postrojenjima za reciklažu. Izgradnja novih postrojenja (za reciklažu, kompostiranje, energetske iskorišćenje otpada) zahteva velika ulaganja.

Divlje deponije podrazumevaju sve one deponije gde građani organizovano ostavljaju svoj otpad, gde to ne bi smeli da čine.

nelegalna deponija-naselje Futog

Slika 5: Divlja deponija u naselju Futog
<https://novinad.rs/saraj-ov-sad-se-borbi-protiv-nelegalnih-deponija>

nelegalna deponija-Novi Beograd

Slika 6: Divlja deponija-Novi Beograd
<https://novelnekonoma.rs/veni-iz-zemlje-uklonjeno-drev-diviljih-deponija-na-novom-beogradu-vrednost-ratova-oko-28-miliona-dinara>

Razlozi stvaranja divljih deponija

- Za stvaranje divljih deponija postoje dva razloga.
- Prvi i najčešći razlog za to je što nije omogućeno organizovano sakupljanje otpada u nekim naseljima od strane komunalnog preduzeća. Još uvek u većini opština u Srbiji određen procenat stanovnika odnosno domaćinstava, gde javno komunalno preduzeće zaduženo za odnošenje otpada to ne sprovodi. To su uglavnom neka udaljena naselja, seoske zone ili nepristupačna mesta. Na nekoj teritoriji (uglavnom već istorijski postoji određena lokacija) sami građani odlažu sav svoj otpad.
- Drugi razlog je kada postoji organizovano odnošenje otpada, ali ljudi odnose njegove određene kategorije koje ne staju u redovne kontejnere i kante, pre svega se pod tim misli na građevinski šut, određeni kabasti otpad u vidu nameštaja, električne uređaje i tako dalje. Ljudi iz neznanja ili mahom iz želje da ne plate komunalnom preduzeću, odnose taj otpad na lokacije gde ga prosto istovare.

Nameštaj i šut pored kontejnera - Novi Sad

Slika 7: <https://www.gradnja.rs/odvoz-otpa-kontejneri-mini-deponije/>

Slika 8: Nameštaj pored kontejnera <https://www.gradnja.rs/odvoz-otpa-kontejneri-mini-deponije/>

Pravilno odlaganje šuta i odnošenje kabastog otpada

Slika 9: Pravilno odlaganje šuta <https://www.odvoz-otpa.rs/odvozota.html>

Slika 10: Odnosenje kabastog otpada <https://www.jobi-info.rs/odnosenje-kabastog-otpada-tokom-vijesti/>

Niska stopa primarne selekcije i reciklaže

- Građani Srbije uglavnom nemaju naviku niti često priliku da odvajaju otpad u domaćinstvu. Kao što je pomenuto, manje od 2% kućnog otpada biva reciklirano - praktično sav otpad iz domaćinstava završava u komunalnim kontejnerima "sve u jednom". U mnogim sredinama još nisu dostupni odvojeni kontejneri za reciklažu, a i gde postoje, neretko se ne koriste pravilno. Rezultat je da veoma mali deo otpada ulazi u tok reciklaže kroz formalni sistem. Postoji i nepoverenje građana (primer je Beograd gde su građani primećivali da komunalna služba ponekad pomeša odvojeni otpad prilikom odvoza, što destimuliše trud u reciklaži). Sve to dovodi do toga da Srbija ima jednu od najnižih stopa reciklaže u Evropi.

Mapa-reciklaža

U dopuni Direktive o otpadu Evropske unije donete 2018. godine postavljen je cilj zemljama Evropske unije da do 2025. godine staviu u ponovnu upotrebu ili recikliraju najmanje 50 odsto komunalnog otpada, do 2030. godine 55, a do 2035. godine 60 odsto. Srbija je u toku 2018. godine reciklirala svega 0,3 odsto komunalnog otpada, po čemu se našla na samom začelju Evrope, daleko iza Nemačke koja je reciklirala čak 67,1 odsto i već tada je dostigla ciljeve Evropske unije za 2035. godinu, pokazuju podaci Eurostata.

Slika 11: Mapa reciklaže <https://nova.rs/vesti/drusvo/mapa-koliko-se-reciklira-u-srbiji-a-koliko-u-eu/>

- Prema dostupnim podacima, trenutno u Srbiji se reciklira oko 17,7% ukupnog otpada. Međutim, kada je reč isključivo o komunalnom otpadu (onaj koji proizvode domaćinstva), procenat koji završi na reciklaži je znatno niži, jer više od 90% takvog otpada i dalje završava na deponijama.

Slika 12: Reciklažni kontejneri - Beograd <https://t1.info.rs/zemni-kantak-u-srbiji-se-godine-napravi-287-miliona-tona-otpada-potrebna-boja-reciklaza/>

Slabo sprovođenje zakona

- Iako se zakoni formalno usklađuju sa EU propisima, njihova primena je spora i neujednačena. Inspekcijski nadzor nema dovoljno kadra i opreme, pa se mnoge nepravilnosti ne otkrivaju. Mnoge opštine ne sprovedu lokalne planove upravljanja otpadom.

Slika 13: Slabo sprovođenje zakona <https://beograd.rs.rs/novinarstvo-profesionalnog-spravljanja-otpada-losa-strana/>

Neujednačeni kapaciteti opština

- Gradovi poput Beograda, Subotice i Novog Sada imaju bolje uslove, ali većina manjih opština nema mehanizaciju, kamione, kontejnere ni obučeno osoblje. Razlike su toliko velike da jedinstvena primena EU standarda postaje nemoguća u kratkom roku.

Slika 14: Zastarela oprema za upravljanje otpadom
<https://www.blaugoslogarrete.co.uk/news/politic-s-waste-council-removes-fers-to-replace-damaged-bins-to-support-recycling-2972625>

- Statistika pokazuje da Srbija jedva ostvaruje pomake poslednjih godina – između 2010. i 2022. gotovo sve evropske zemlje smanjile su svoj oslonac na deponije, dok je Srbija (uz izuzetak Nemačke koja je već na minimumu) ostala na gotovo istom nivou odlaganja. To implicira da dosadašnje mere nisu bile dovoljne i da je potrebna snažnija akcija.
- Iako je Srbija formalno preuzela mnoge propise EU u oblasti otpada (Zakon o upravljanju otpadom, Zakon o ambalaži i ambalažnom otpadu, itd.), praktična primena i inspeksijski nadzor zaostaju. Primena principa "zagađivač plaća" je tek u početnoj fazi - sistemi proširene odgovornosti proizvođača za elektronski otpad, ambalažu, gume, baterije i dr. postoje, ali ne pokrivaju u punoj meri troškove sakupljanja i reciklaže. Komunalna preduzeća često posluju sa gubicima i nedostaje im podsticaj da inoviraju usluge. Kazne za nepropisno odlaganje otpada ili za firme koje ne ispunjavaju obaveze reciklaže nisu dovoljno odvraćajuće ili se nedosledno sprovode.

Tržišni i kulturni faktori:

- Za razvoj reciklaže, bitno je imati tržište za reciklirane materijale. U Srbiji je tržište sekundarnih sirovina još nerazvijeno – domaća industrija koristi ograničene količine reciklirane plastike, papira ili stakla, pa se dosta sakupljenog reciklažnog materijala izvozi ili nema kupca. Prelazak na cirkularnu ekonomiju takođe zahteva promenu svesti i navika: višedecenijska praksa je bila "odložiti otpad na deponiju izvan grada i zaboravi". Menjanje te kulture traži vreme, edukaciju od najmlađih uzrasta, kao i poverenje građana da će njihov trud oko recikliranja dati rezultate.

Slika 15: Cirkularna ekonomija
<https://zadefcu.org/cirkularna-ekonomija-za-odrzivi-razvoj/>

Nedostatak kadrova i stručnosti

- U mnogim lokalnim samoupravama ne postoji dovoljno obučeni stručnjaci za upravljanje otpadom. Često je prisutan nedostatak inženjera zaštite životne sredine, što direktno utiče na kvalitet planiranja i sprovođenja propisa.

Slika 16: Nedostatak kadrova i stručnosti
<https://ekologika.rs/vesti/srbija/pocetni-tokovi-otpada-problem-kojim-srbija-ne-upravlja/>

Slab inspeksijski nadzor

- Komunalne i ekološke inspekcije su potkapacitirane. Kazne se retko pišu i još ređe naplaćuju. Zbog toga se zakoni ne poštuju, a nelegalno odlaganje otpada ostaje široko rasprostranjeno.

Slika 17: Slab inspeksijski nadzor
<https://www.istockphoto.com/stock-vector/istockphoto/32person-littering>

Nizak nivo svesti građana

- Građani u velikom broju i dalje ne odvajaju otpad. Edukovanost, navike i kultura reciklaže nisu razvijene, jer godinama nije bilo sistemskih kampanja. Čak i kada su kontejneri obezbeđeni, otpad često završava nepravilno pomešan.

Slika 18: Nepravilno pomešano smeće
<https://verme.com/verme/kruzenje-i-upotreba-otpada/>

Neefikasna proizvođačka odgovornost

- Operateri sistema za upravljanje ambalažom, EE otpadom i baterijama često ne dostižu zakonom propisane ciljeve. Država nema dovoljno kontrolnih mehanizama da spreči zloupotrebe ili neispunjavanje obaveza.

Slika 19: E-otpad
<https://www.dw.com/en/2024/10/01/beyond-the-bin-how-e-waste-is-recycled/>

Administrativne prepreke

- Mnoge opštine ne uspevaju da pripreme potrebnu dokumentaciju za EU projekte zbog složenih procedura. Time gube mogućnost da dobiju sredstva za modernizaciju sistema upravljanja otpadom.

Slika 20: Administrativne prepreke
<https://depositphotos.com/photos/wall-calendar-calendar-with-the-number-of-days-19021001.html>

Finansijska i administrativna ograničenja

- Modernizacija upravljanja otpadom zahteva velika početna ulaganja (kamioni za diferencirano prikupljanje, infrastruktura za reciklažu i tretman, sanacija starih deponija). Mnoge opštine u Srbiji imaju ograničene budžete i zavise od državne pomoći ili međunarodnih fondova da bi pokrenule nove sisteme. Čak 86% stanovništva je pokriveno organizovanim odvozom otpada, ali to znači da oko 14% (pretežno u ruralnim područjima) nije – tamo se otpad često spaljuje ili divlje odlaze. Uvođenje sistema "plati koliko bacis" i drugih ekonomskih podsticaja može se sporo sprovesti zbog administrativnih prepreka i potrebe izmene načina naplate usluga. Takođe, nedostatak podataka i praćenja do sada je otežavao planiranje – tek odnedavno se unapređuje metodologija prikupljanja podataka o otpadu. Sve to usporava napredak.

Slika 21: Kamion za sakupljanje reciklažnog otpada
https://sda.rs/wp-content/uploads/2022/05/odvajanje_5.jpg

Previsoki EU ciljevi za Srbiju

- EU zahteva 60% reciklaže komunalnog otpada do 2030. godine, dok Srbija reciklira manje od 10%. Smanjenje odlaganja na deponije ispod 10% je takođe nerealan cilj u postojećim uslovima. Ovakvi zahtevi su previše ambiciozni za trenutne kapacitete Srbije.

Slika 22: Nerealni cilj
<https://gloomy.espresso.co.rs/zdravi-i-srecni/put-dostize/17605/pulsologija-postavite-cilj-i-krenite>

Rizik od formalnog usklađivanja

- Postoji mogućnost da Srbija formalno preuzme direktive, ali da se one ne primenjuju u praksi. Bez investiranja, jačanja institucija i edukacije, proces ostaje samo administrativni i ne daje stvarne rezultate.

Slika 23: Rizik od formalnog usklađivanja
<https://www.linkedin.com/pulse/compliance-vs-risk-management-opreynia-igdale>

Socijalni izazovi

- Promena navika stanovništva spor je proces. Mnogi građani nemaju poverenja u institucije, niti vide korist od odvajanja otpada. Bez dugoročne edukacije i motivacije, sistem ne može da funkcioniše kako je predviđeno.

Slika 24: Edukacija
<https://green.org/2024/01/30/educating-the-next-generation-on-waste-reduction/>

Zaključak

- Primena EU direktiva donosi koristi, ali izazovi su ogromni. Bez ulaganja, jačanja institucija, edukacije i inspekcije – sistem ostaje neodrživ. Realnost pokazuje da Srbija ima još dug put do potpune usklađenosti.

Slika 25: Zaključak
<https://europa.rs/srbija-i-evropska-unija/>

HVALA NA PAŽNJI!

Studentska debata „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi“

U Novom Sadu, januara 2026. godine

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Co-funded by the
European Union

Održiva poljoprivreda kao rešenje za klimatske promene

Tim 1 ARGUMENTI ZA

Učesnici: Nikola Đekić, Zorica Marić

Fasilijator: prof. dr. Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH-Project:101172317- EUVALUEAP.

Ekološki benefiti

- ⇒ Smanjuje zagađenje zemljišta, vode i vazduha
- ⇒ Smanjuje eroziju
- ⇒ Povećava biodiverzitet (opršivači, korisni insekti, mikrobiološka aktivnost)
- ⇒ Poboljšava kvalitet zemljišta (organska materija, struktura, humus)
- ⇒ Smanjenje emisija sa staklenom baštom

Ekonomске koristi

- ⇒ Dugoročno smanjuje troškove (manje inputa odnosno pesticida i mineralnih đubriva)
- ⇒ Veća otpornost prinosa na sušu i klimu.
- ⇒ Pristup premium tržištima (organski proizvodi imaju veću cenu)
- ⇒ Dodatni izvori prihoda

Društvene prednosti

- ⇒ Jačanje ruralnih zajednica i lokalne ekonomije
- ⇒ Bezbednija hrana sa manje hemijskih ostataka
- ⇒ Veća uključenost mladih kroz modernu tehnologiju
- ⇒ Zadržavanje mladih u ruralnim područjima
- ⇒ Bolji uslovi života za radnike i životinje

Tehnološke prednosti

- ⇒ Digitalizacija smanjuje rasipanje resursa (voda, đubrivo, energija)
- ⇒ Uzgoj otpornijih sorti i klimatski pametne tehnologije

Co-funded by the
European Union

Održiva poljoprivreda kao rešenje za klimatske promene

Tim 2 ARGUMENTI PROTIV

Učesnici: Tijana Živković, Miloš Letić

Fasilijator: prof. dr. Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUEAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH-Project:101172317- EUVALUEAP.

Ekonomske slabosti

- ❖ Visoki početni troškovi ulaganja
- ❖ Spor povraćaj investicija
- ❖ Manji prinosi u prvim godinama

Institucionalne prepreke

- ❖ Nedovoljno razvijen sistem subvencija i savetodavnih službi (posebno u Srbiji)
- ❖ Komplikovana regulativa za sertifikacije

Tehnološke i infrastrukturne slabosti

- ❖ Nedostatak opreme i digitalne infrastrukture u ruralnim krajevima
- ❖ Slabi sistemi navodnjavanja, mehanizacija i skladišta

Tržišni problemi

- ❖ Potrošači često biraju jeftinije proizvode
- ❖ Organski proizvodi teško ulaze u lanac supermarketa
- ❖ Potražnja u regionu niža nego u EU

Klimatski i prirodni rizici

- ❖ Suše, poplave i erozija naročito pogađaju Srbiju
- ❖ Nedostatak sistema osiguranja povećava rizik

Zaključak

- ❖ Održiva poljoprivrede je nužnost, ne ideal
- ❖ Izazovi postoje, ali se mogu prevazići kroz:
investiranje, edukaciju, institucionalnu podršku, tehnološke inovacije

► Hvala na pažnji!

5. FOTO KONKURS „ZAŠTITIMO BIODIVERZITET – EUVALUESEAP“

Zaštito biodiverzitet – EUVALUESEAP

Zaštito biodiverzitet – EUVALUESEAP

Zaštito biodiverzitet – EUVALUESEAP

6. PRILOZI:

- A. Pozivno pismo za učešće u studentskoj debati „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi”
- B. Agenda - dnevni red
- C. Lista prisustva
- D. Upitnik za povratne informacije
- E. Obrazac i kriterijum za ocenjivanje debate
- F. Fotografije sa održane studentske debate „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi”

PRILOG A - Pozivno pismo za učešće u studentskoj debati „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi”

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP. Naziv projekta: “Evropske održive vrednosti u politikama zaštite životne sredine i poljoprivrede”.

Poziv za učešće u studentskoj debati

„Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 21. januar 2026. godine u 11.00 h

Poštovani/e,

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu vas poziva da učestvujete na studentskoj debati „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi”, koja će se održati u sredu, 21. januara 2026. godine u Amfiteatru Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, sa početkom u 11 h.

Debata „Evropske održive vrednosti u životnoj sredini i poljoprivredi: prenos dobrih praksi“ ima za cilj da doprinese procesu evropskih integracija Republike Srbije kroz podizanje svesti i unapređenje znanja o politikama Evropske unije u oblastima zaštite životne sredine, klimatskih promena, poljoprivrede i ruralnog razvoja. Događaj ima za cilj da podstakne studente, akademsku zajednicu i širu javnost na aktivno učešće u zaštiti, očuvanju i obnovi životne sredine, uz promovisanje principa održivog razvoja.

U okviru ovog događaja biće organizovan i foto konkurs „*Zaštitimo biodiverzitet – EUVALUESEAP*“, namenjen studentima koji žele da prikažu značaj očuvanja prirode kroz objektiv svog foto-aparata. Najuspešnije fotografije biće predstavljene tokom debate i objavljene na web-sajtu projekta.

Pozivamo studente i studentkinje, koji su zainteresovani da učestvuju studentskoj debati da svoje učešće potvrde do 20. decembra 2025. godine lično prof. dr Jeleni Vapa Tankosić, prof. dr Vladimiru Medoviću i prof. dr Radivoju Prodanoviću.

Studentska debata “Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi” se organizuje kao jedan u nizu događaja u okviru aktivnosti Žan Monea Modula sa temom „Evropske održive vrednosti u u politikama zaštite životne sredine i poljoprivrede”
Project:101172317 - EUVALUESEAP — ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH na
Univerzitetu Privredna akademija u Novom Sadu.

PRILOG B – Agenda - dnevni red

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP. Naziv projekta: “Evropske održive vrednosti u politikama zaštite životne sredine i poljoprivrede”.

Studentska debata

„Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 21. januar 2026. godine u 11.00 h

AGENDA

ORGANIZATOR SKUPA: Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

OBLIK STRUČNOG SKUPA: STUDENSKA DEBATA

NAZIV SKUPA: „EVROPSKE VREDNOSTI U POLJOPRIVREDI: PRENOS DOBRIH PRAKSI”

PLAN RADA:

VREMENSKA DINAMIKA	TEMA/E	VRSTA AKTIVNOSTI	IMENA REALIZATORA I NJIHOVE ULOGE
10:30-11:00	REGISTRACIJA UČESNIKA		
11:00-11:10	DOBRODOŠLICA I UVODNA REČ	Izlaganje: „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”- ciljevi studentske debate i pravila	IZLAGAČI: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, Prof. dr Radivoj Prodanović i Prof. dr Vladimir Medović
11:10-11:20	PODELA UČESNIKA NA TIMOVE ZA I PROTIV I IZVLAČENJE TEMA ZA DEBATU		
11:20-12:00	PRIPREMA ZAKLJUČAKA I ARGUMENTATA	Rad po grupama, analiza, priprema, konsultacije (učesnici podeljeni u 8 grupa, rade na pripremi materijala sa ciljem iznošenja	FASILIJATORI: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, Prof. dr Radivoj Prodanović i Prof. dr Vladimir Medović

		zaključaka i argumenata u studentskoj debati)	
12:00-12:20	Prezentacija zaključaka i argumenata Tima 1 i 2 u okviru teme 1 „Zaštita biodiverziteta u Srbiji – nacionalni prioritet ili evropska obaveza?”	IZLAGANJE	TIM 1: Jovana Jarić, Uglješa Barać, studenti smera „Poslovna ekonomija i finansije“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu TIM 2: Aleksa Jerković, student smera „Poslovna ekonomija i finansije“ i Kristina Stevanović, student smera „Ekološko inženjerstvo“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
12:20-12:40	Prezentacija zaključaka i argumenata Timova 1 i 2 u okviru teme 2, „Da li IPARD program dovoljno podstiče primenu agroekoloških mera u poljoprivredi Srbije?“	IZLAGANJE	TIM 1: Sunčica Mičić, studentkinja Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe u Novom Sadu i Ivana Trkulja, studentkinja na smeru „Ekološko inženjerstvo“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu TIM 2: Tijana Žeželj i Gorana Štrbac, studenti smera „Inženjerski menadžment u agrobiznisu“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

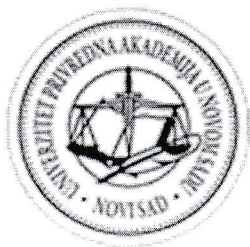
12:40-13:00	Prezentacija zaključaka i argumenata Timova 1 i 2 u okviru teme 3 „Zeleni dogovor EU i njegov uticaj na poljoprivredne politike Republike Srbije”	IZLAGANJE	TIM 1: Milana Radiša, studentkinja smera „Poslovna ekonomija i finansije“ i Rada Radojević, studentkinja smera „Ekološko inženjerstvo“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu TIM 2: Norbert Balzam i Luka Šarić, studenti smera „Poslovna ekonomija i finansije“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
13:00-13:20	PROCES GLASANJA, PREBROJAVANJE I SAOPŠTAVANJE REZULTATA		ŽIRI: Prof. dr Zoran Pavlović, redovni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu Mast. Tamara Krstić, marketing menadžer Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu Mast. Katarina Soleša, asistent na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
13:20-13:40	Prezentacija zaključaka i argumenata Timova 1 i 2 u okviru teme 4 „Održivi razvoj sela – da li Srbija može usvojiti primere dobre prakse iz EU?”	IZLAGANJE	TIM 1: Marina Petrović i Danijela Anić, studenti 4. godine smera „Inženjerski menadžment u agrobiznisu“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu TIM 2:

			Aleksandar Kljajić, student 3. godine smera „Poslovna ekonomija i finansije“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu i Anastasija Dimitrijević studentkinja master studija „Poslovna ekonomija i finansije“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
13:40-14:00	Prezentacija zaključaka i argumenata Timova 1 i 2 u okviru teme 5 “Primena EU direktiva o otpadu u Srbiji: izazovi i ograničenja“	IZLAGANJE	TIM 1: Zita Lacko student smera „Ekološko inženjerstvo“ i Stefan Popržen student smera „Inženjerski menadžment u agrobiznisu“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu TIM 2: Jovana Babin i Nikola Balaban, studenti „Inženjerskog menadžmenta u agrobiznisu“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
14:00-14:20	Prezentacija zaključaka i argumenata Timova 1 i 2 u okviru teme 6 „Održiva poljoprivreda kao rešenje za klimatske promene: realnost ili ideal“	IZLAGANJE	TIM 1: Nikola Đekić, student Ekološkog inženjerstva i Zorica Marić student master studija Inženjerskog menadžmenta u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

			TIM 2: Tijana Živković, student master studija Inženjerskog menadžmenta u agrobiznisu i Miloš Letić student 4. godine „Ekologije“ na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
14:20-14:40	PROCES GLASANJA, PREBROJAVANJE I SAOPŠTAVANJE REZULTATA		ŽIRI: Prof. dr Zoran Pavlović, redovni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu Mast. Tamara krstić, marketing menadžer Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu Mast. Katarina Soleša, asistent na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
14:40- 14:50	EVALUACIJA DEBATE OD STRANE UČESNIKA	Popunjavanje upitnika o povratnim informacijama	Svi učesnici debate
14:50-15:00	ZATVARANJE SKUPA		IZLAGAČI: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, Prof. dr Vladimir Medović i Prof. dr Radivoj Prodanović

Studentska debata “Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi” se organizuje kao jedan u nizu događaja u okviru aktivnosti Žan Monea Modula sa temom „Evropske održive vrednosti u u politikama zaštite životne sredine i poljoprivrede”
Project:101172317 - EUVALUESEAP — ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH na Univerzitetu Privredna akademija u Novom Sadu.

PRILOG C - Lista prisustva

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project: 101172317- EUVALUESEAP. Naziv projekta: „Evropske održive vrednosti u u politikama zaštite životne sredine i poljoprivrede”.

Studentska debata

„Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 21. januar 2026. godine u 11.00h

LISTA PRISUSTVA

R.B.	Ime i prezime	Broj indeksa (za studente)	Zvanje ili funkcija (za zaposlene)	Potpis
1.	ZORICA MATIĆ	1A5/25	STUDENT	Zorica Matić
2.	TIJANA ŽIVKOVIĆ	1A4/25	STUDENT	Tijana Živković
3.	Milovankić Sana	1A58/24	STUDENT	Sana Milovankić
4.	Gyrynya Murtaza	7/24	STUDENT	Gyrynya Murtaza
5.	Ivana Trkulja	E1/70	STUDENT	Ivana Trkulja
6.	Muhammed Murtaza	E1/60	STUDENT	Muhammed Murtaza
7.	Gorana Brklyac	AG-54	STUDENT	Gorana Brklyac

8.	TUJANA ŽUGARCA	AG-06/25	CTYREHT	<i>[Signature]</i>
9.	JOVANA BABIN	AG 2-21	STUDENT	<i>[Signature]</i>
10.	NIKOLA BALABAN	AG 6-22	STUDENT	<i>[Signature]</i>
11.	Ћирићан Тодорчић	AG 9-22	CTYREHT	<i>[Signature]</i>
12.	ZORICA MARIC	IE 5/25	STUDENT	<i>[Signature]</i>
13.	TIJANA ŽIVKOVIĆ	IE 4/25	- II -	<i>[Signature]</i>
14.	Оммуке Хукова	HA 21/16	CTYREHT	<i>[Signature]</i>
15.	Nikola Đekić	EI 58	student	<i>[Signature]</i>
16.	Марија Маричић	EI 64-25	- II -	<i>[Signature]</i>
17.	Miladin Milosevic	EI 63-25		<i>[Signature]</i>
18.	Nenad Radovan	ME 121-23	student	<i>[Signature]</i>
19.	Марко Бачанчић	AG-44/2025	CTYREHT	<i>[Signature]</i>
20.	Anić Danijela	AG 46/25		
21.	Kristina Stevanović	EI 23-23	STUDENT	<i>[Signature]</i>
22.	RAĐA RADOSJEVIĆ	EI 54-25	STUDENT	<i>[Signature]</i>
23.	ZITA LAČKO	EI 61-25	STUDENT	<i>[Signature]</i>
24.	Jovana Jarić	PE 17-23	student	<i>[Signature]</i>
25.	Anastasija Dimitrijević	EP 23	student	<i>[Signature]</i>
26.	TAMARA KRSTIĆ	FILEK	član žirija	<i>[Signature]</i>
27.	Јован Манаковић	Filex	moderator	<i>[Signature]</i>
28.	Јелена Крстић		BUKOVODILAC M.	<i>[Signature]</i>
29.	Родриг Протић	FILEK	BUKOVODILAC P.	<i>[Signature]</i>
30.	Благород Јерковић		BUKOVODILAC P.	<i>[Signature]</i>
31.	Edvard Bolov	AG 13-23	student	<i>[Signature]</i>
32.	Semen Zubko	AG 70-24	student	<i>[Signature]</i>
33.	Eldar Alakoev	AG 14-23	student	<i>[Signature]</i>
34.				
35.				
36.				
37.				
38.				
39.				
40.				

PRILOG D - Upitnik za povratne informacije

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP. Naziv projekta: “Evropske održive vrednosti u u politikama zaštite životne sredine i poljoprivrede”.

Studentska debata

**„Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos
dobrih praksi”**

EVALUACIONI LISTIĆ

Molimo da zaokružite ocene od 1 – 5 za svaku navedenu konstataciju (broj 1 predstavlja najnižu ocenu, a broj 5 najvišu ocenu) kojima ćete predstaviti Vaš utisak o debatnom takmičenju

	Konstatacija	Ocena				
1.	Debata je bila jasna?	1	2	3	4	5
2.	Debata je bila korisna?	1	2	3	4	5
3.	Debata je ispunila svoj cilj?	1	2	3	4	5
4.	Znanja o temama debate su unapređena i obogaćena?	1	2	3	4	5
5.	Debata je dobro strukturirana?	1	2	3	4	5
6.	Teme debate su aktuelne i značajne?	1	2	3	4	5
7.	Vreme trajanja debate je bilo adekvatno?	1	2	3	4	5

KOMENTARI:

1. Šta ste naučili iz današnje debate?
2. Koje su snage, a koje slabosti današnje debate?
3. Da li biste i šta promenili u strukturi debate?
4. Koji tim je prema Vašem mišljenju bio bolji/uverljiviji?
5. Dodatni komentari i preporuke za unapređenje debate?

Hvala na izdvojenom vremenu!

PRILOG E - Obrazac i kriterijum za ocenjivanje debate

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Environmental and Agricultural policy (EUVALUESEAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH - Project:101172317- EUVALUESEAP. Naziv projekta: “Evropske održive vrednosti u u politikama zaštite životne sredine i poljoprivrede”.

Studentska debata

**„Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos
dobrih praksi”**

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 21. januar 2026. godine u 11.00 h

OBRAZAC I KRITERIJUM ZA OCENJIVANJE DEBATE

Naziv grupe ZA		Tema debate						
Debatori		Uvodno izlaganje, argumenti (0-20)	Naučni / stručni argumenti (0-20)	Stil ili retorika (0-10)	Kontinuitet (0-10)	Sposobnost izražavanja (0-20)	Završetak ili Informacione tačke (0-20)	Ukupno
I								
II								
III								
IV								
Ukupno rubrike								

Uvodno izlaganje, argumenti (0-20)

- 0 neorganizovano, nejasno, bez argumenata
- 1-4 nejasan argument ili uvodna reč
- 5-7 jedan argument, delimična i površna uvodna reč
- 8-12 više od jednog argumenta
- 12-20 nekoliko jasnih argumenata, dobro organizovanih

Naučni / stručni argumenti (0-20)

- 0 bez naučnih argumenata
- 1-4 nejasan, nepotpun argument
- 5-7 naučni argument
- 8-12 jasni argumenti naučno podržani
- 12-20 jaki naučni argumenti

Stil i retorika(0-10)

0 loša organizacija, neubedljivost, konfuzija

1-2 bolja organizacija, ali uz nejasnoće

3 dobra organizacija

4-5 odlična organizacija, izrazita retorika

6-10 odlična organizacija, ubedljiva retorika

Kontinuitet (0-10)

0 nije nastavio/la sa argumentima ili prethodnim govornicima

1-2 postoji određeni stepen kontinuiteta između argumenata

3- nastavio je sa prethodnim govornikom

4-5 nastavio je sa prethodnim govornikom i između argumenata

6-10 ima odličan kontinuitet u većini ili u svim tačkama

Moć izražavanja (0-20)

0 nema stručnih izraza, slab /loš govor tela

1-4 dobri izrazi

5-7 dobri izrazi, dobar govor tela

8-12 stručni izrazi, dobar govor tela

12-20 stručni izrazi, dobar govor tela, izbor reči

Završetak ili Informacione tačke (0-20)

0 bez završetka, bez informacionih tačaka

1-4 jedan pokušaj za tačke

5-7 jedan pokušaj ili odbrana za informacione tačke

8-12 pokušaj, snažna i efektna odbrana za info tačke, dobar završetak

12-20 nekoliko pokušaja ili odbrane u info tačke, jak i efektna završetak.

Naziv grupe PROTIV		Tema debate						
Debatori		Uvodno izlaganje, argumenti (0-20)	Naučni / stručni argumenti (0-20)	Stil ili retorika (0-10)	Kontinuitet (0-10)	Sposobnost izražavanja (0-20)	Završetak ili Informacione tačke (0-20)	Ukupno
I								
II								
III								
IV								
Ukupno rubrike								

Uvodno izlaganje, argumenti (0-20)

0 neorganizovano, nejasno, bez argumenata

1-4 nejasan argument ili uvodna reč

5-7 jedan argument, delimična i površna uvodna reč

8-12 više od jednog argumenta

12-20 nekoliko jasnih argumenata, dobro organizovanih

Naučni / stručni argumenti (0-20)

0 bez naučnih argumenata

1-4 nejasan, nepotpun argument

5-7 naučni argument

8-12 jasni argumenti naučno podržani

12-20 jaki naučni argumenti

Stil i retorika(0-10)

0 loša organizacija, neubedljivost, konfuzija

1-2 bolja organizacija, ali uz nejasnoće

3 dobra organizacija

4-5 odlična organizacija, izrazita retorika

6-10 odlična organizacija, ubedljiva retorika

Kontinuitet (0-10)

0 nije nastavio/la sa argumentima ili prethodnim govornicima

1-2 postoji određeni stepen kontinuiteta između argumenata

3- nastavio je sa prethodnim govornikom

4-5 nastavio je sa prethodnim govornikom i između argumenata

6-10 ima odličan kontinuitet u većini ili u svim tačkama

Moć izražavanja (0-20)

0 nema stručnih izraza, slab /loš govor tela

1-4 dobri izrazi

5-7 dobri izrazi, dobar govor tela

8-12 stručni izrazi, dobar govor tela

12-20 stručni izrazi, dobar govor tela, izbor reči

Završetak ili Informacione tačke (0-20)

0 bez završetka, bez informacionih tačaka

1-4 jedan pokušaj za tačke

5-7 jedan pokušaj ili odbrana za informacione tačke

8-12 pokušaj, snažna i efektna odbrana za info tačke, dobar završetak

12-20 ekoliko pokušaja ili odbrane u info tačke, jak i efektnan završetak.

PRILOG F - Fotografije sa održane studentske debate „Evropske održive vrednosti u oblasti životne sredine i poljoprivrede: prenos dobrih praksi”

